

ARTIKEL 150.

De synode spreekt evenzoo met algemeene stemmen uit, dat de bezwaren tegen de uitspraak van 1942 aangaande de vereeniging van de beide naturen van Christus ongegrond zijn.

Inzake vereeniging
beide naturen
in Christus.

ARTIKEL 151.

De praeses stelt aan de orde het gedeelte van het praeadvies van commissie I, dat handelt over de bezwaren tegen de uitspraken van 1942 aangaande genadeverbond en zelfonderzoek.

Genadeverbond en
zelfonderzoek.

ARTIKEL 152.

Ds Bos en ds Van Dijk doen het volgende voorstel:

Voorstel
Bos—Van Dijk.

Ondergeteekenden,

gelezen de uitspraken der synode Sneek-Utrecht over genadeverbond en zelfonderzoek, de toelichting en het praeadvies der commissie dezer synode te dier zake,

overtuigd, dat het hier gaat om tweeërlei verbondsbeschouwing, voor welke beide beschouwingen in onze kerken altijd ruimte is gelaten,

overtuigd, dat aanneming der conclusies van de commissie voornoemd, neerkomen zou op veroordeeling van ééne der bovenbedoelde verbondsbeschouwingen, met name die van hen, die meenen, dat men niet mag zeggen, dat God Zijn verbond opgericht heeft met de *uitverkorenen*, maar dat Hij Zijn verbond opricht met *de geloovigen en hun zaad*,

overtuigd, dat zulk een veroordeeling gevolgen zou hebben, die ook de broeders, die voormelde conclusies aan de synode voorstellen niet zouden willen,

stellen aan de synode voor:

a. terug te nemen de uitspraken van Sneek-Utrecht over genadeverbond en zelfonderzoek;

b. deze zaak verder over te laten aan verdere bestudeering, waarbij men zich altijd gebonden zal moeten weten aan Gods Woord en de Belijdenis, wachtende op het oogenblik, waarop het den Heere behagen zal ons zulk een inzicht te geven, dat de kerk een uitspraak kan doen, waarmee allen het eens zijn;

c. de broeders te vermanen zich in het debat te onthouden van harde en gewaagde uitdrukkingen, die zouden kunnen prikkelen en noodeloos verdenking wekken;

d. voorts te besluiten in haar vergadering over deze zaak niet verder te discussieeren, wijl dit zou worden een theologisch debat, dat niet thuis hoort op een vergadering van de synode, die heeft te waken over de belijdenis, maar wier taak het niet is theologische geschilpunten uit te vechten.

Op voorstel van den praeses besluit de synode over dit voorstel aan het einde der bespreking een beslissing te nemen.

ARTIKEL 153.

Een breedvoerige bespreking wordt nu gehouden, waarbij ds Van Dijk

Bespreking.

met goedvinden der synode een groot gedeelte voorleest van den door hem over het praeadvies ontvangen brief van prof. Greijdanus.
De discussies worden onderbroken door de pauze.

ARTIKEL 154.

Heropening. De praeses heropent de zitting en laat zingen Ps. 72 : 2.

ARTIKEL 155.

Voortzetting bespreking. De bespreking wordt voortgezet, doch niet beëindigd.

ARTIKEL 156.

Sluiting. De assessor gaat voor in dankgebed, waarna de praeses de zitting sluit.

Zitting van Donderdag 9 September 1943.

ARTIKEL 157.

Opening. De praeses opent de zitting, laat zingen Ps. 84 : 3 en gaat voor in gebed.

ARTIKEL 158.

Appèl-nominaal. Het appèl-nominaal wordt gehouden. Afwezig zijn de hoogleeraren Van Gelderen, Greijdanus, Schilder en Waterink en ouderling Hekkert.

ARTIKEL 159.

Acta. Dr Hoek leest een gedeelte der Acta (art. 75—96), dat door de synode wordt vastgesteld.

ARTIKEL 160.

Voortzetting bespreking. De bespreking van het praeadvies van commissie I inzake de bezwaren tegen de uitspraken van 1942 aangaande genadeverbond en zelfonderzoek wordt voortgezet en daarna onderbroken door de pauze.

ARTIKEL 161.

Heropening. De praeses heropent de zitting en laat zingen Ps. 139 : 14.

ARTIKEL 162.

Voortzetting bespreking. De bespreking wordt opnieuw voortgezet. Dan geeft de praeses pauze.

ARTIKEL 163.

Heropening. De praeses heropent de zitting en laat zingen Ps. 119 : 53.

ARTIKEL 164.

Na voortzetting der bespreking komt eerst aan de orde de beslissing over het voorstel-Meima, om nl. eerst de bezwaarde broeders te hooren (cf. art. 145). Voorstel-Meima.

Vóór dit voorstel verklaren zich 1 praeadviseerend lid, 1 adviseerend lid en 7 leden; tegen 5 praeadviseerende leden, 3 adviseerende leden en 39 leden, zoodat het voorstel verworpen is.

ARTIKEL 165.

De synode besluit niet in te gaan op het verzoek van enkele leden om de beslissing over conclusie 1° van het praeadvies (blz. 64) uit te stellen, totdat door hen een bemiddelend voorstel is ontworpen en ingediend. De uitslag van de daarop volgende stemming is, dat tegen genoemde conclusie 1° (inzake de uitspraak, dat „het zaad des verbonds krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat bij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt”) zich 3 leden verklaren en vóór 6 prae-adviseerende leden, 4 adviseerende leden en 43 leden. De conclusie is dus aangenomen. Stemming over conclusie 1°.

ARTIKEL 166.

Bij de stemming over het voorstel Bos—Van Dijk (cf. art. 152) verklaren zich 6 prae-adviseerende leden, 4 adviseerende leden, 41 leden tegen sub a en 5 leden voor, zoodat het voorstel verworpen is. Sub b en c komen daardoor te vervallen, terwijl sub *d* reeds teruggenomen is, daar de daarin bedoelde discussie reeds heeft plaats gehad. Voorstel Bos—Van Dijk.

ARTIKEL 167.

Conclusie 2° van het prae-advies wordt zonder hoofdelijke stemming met 4 stemmen tegen aangenomen. Conclusie 2°—5°.

Conclusie 3° wordt met algemeene stemmen aangenomen na toevoeging van de omschrijving, die de synode Sneek/Utrecht zelve van de beteekenis der toelichting gegeven heeft en die aangehaald is in het prae-advies, blz. 59 voorlaatste alinea.

Conclusie 4° wordt aangenomen met 3 stemmen tegen.

Conclusie 5° wordt met algemeene stemmen aangenomen na toevoeging van de woorden: „voorzoover de broeders hebben medegedeeld, dat zij hun kerkeraad van hun bezwaarschrift hebben in kennis gesteld”.

Het geheel der aangenomen conclusie luidt thans als volgt:

De synode besluit:

1° te verklaren, dat de uitspraak, dat „het zaad des verbonds krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat bij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt” op Gods Woord is gegrond en in overeenstemming is met de belijdenis onzer kerken, gelijk door de synode van 1905 terecht werd uitgesproken en gestaafd met een beroep op art. 33 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis, op vragen en antwoorden 69—73 van den Heidelbergischen Catechismus en op den aanvang van het gebed na den Doop en dat de hiertegen ingebrachte bezwaren niet gegrond kunnen worden geacht;

2° te verklaren, dat dit laatste evenzeer geldt van de bezwaren, die tegen de leeruitspraken van 1942 zijn ingebracht;

3° te verklaren, dat zij geen aanleiding vindt om iets toe te voegen aan of af te doen van hetgeen de synode van Sneek/Utrecht aangaande de beteekenis der Toelichting heeft verklaard, n.l. „dat zij een soortgelijke beteekenis heeft als de bij een synode ingediende rapporten. Zulk een rapport heeft geen bindend gezag, maar men kan er veel uit leeren aangaande den geest, waarin en de bedoeling, waarmede de synode haar besluiten heeft genomen. In dit opzicht heeft deze Toelichting nog grootere waarde dan zulke rapporten, omdat zij is opgesteld, nadat de besprekingen der synode gehouden waren, wat met de rapporten niet het geval is.”

4° de verwachting uit te spreken, dat de bezwaarde broeders door de in het rapport der praeadviseerende commissie bijgebrachte argumenten van de juistheid der betrokken uitspraken overtuigd zullen worden; en ter bevordering hiervan een vijftal deputaten te benoemen, die hen tot een samenspreking zullen hebben uit te noodigen en daarna de synode van rapport en advies zullen dienen;

5° van dit besluit en van het rapport der commissie kennis te geven aan de bezwaarde broeders en aan de kerkeraden van de kerken, waartoe zij behooren, voorzoover de broeders hebben medegedeeld, dat zij hun kerkeraad van hun bezwaarschrift hebben in kennis gesteld.

ARTIKEL 168.

Sluiting. De assessor gaat voor in dankzegging, waarna de praeses de zitting sluit.

Zitting van Vrijdag 10 September 1943.

ARTIKEL 169.

Opening. De praeses opent de zitting, laat zingen Ps. 43 : 3 en gaat voor in gebed.

ARTIKEL 170.

Appèl-nominaal. Het appèl-nominaal wordt gehouden. Afwezig zijn van de prae-adviseerende leden de hoogleeraren Van Gelderen, Greijdanus, Hepp, Schilder en Waterink; van de adviseerende leden ouderling Hekkert.

ARTIKEL 171.

Prae-advies bezwaarschrift inzake instemming candidaten met leeruitspraken 1942. Aan de orde wordt gesteld het prae-advies van commissie I aangaande bezwaarschriften inzake de verplichting van candidaten om bij de examina instemming te betuigen met de leeruitspraken van 1942, A 5, 7, 8; G 1 ij.

ARTIKEL 172.

Voorstel Meima—Veltman. Ouderling Meima doet, mede namens ds Veltman, het volgende voorstel: De synode, kennis genomen hebbende van de bezwaren, ingebracht tegen de beslissing der synode van Sneek/Utrecht, volgens welke de classicale ver-

gaderingen zich bij de examina behooren te vergewissen, dat de candidaten instemmen met de leeruitspraken van 1942,

overwegende,

dat iemand, die vraagt toegelaten te worden tot de bediening des Woords in de gereformeerde kerken, daarmee aanvaardt, wat in die kerken geleerd wordt en zijn instemming betuigt met Schrift en belijdenis,

dat het niet wenschelijk moet worden geacht, voor iedere leeruitspraak afzonderlijk de instemming van den candidaat te vragen,

spreekt uit, dat het voldoende moet worden geacht, wanneer bij de classicale examens ook naar de leeruitspraken van 1942 wordt gevraagd.

ARTIKEL 173.

Na bespreking, waarbij de synode punt c van de overwegingen aanvult met de woorden „en dat van de classis Walcheren (1693)” worden de overwegingen a—e met algemeene stemmen aangenomen. De conclusie in haar geheel wordt met 6 stemmen tegen aangenomen en luidt als volgt:

Conclusie
aangenomen.

De synode,

kennis genomen hebbende van de bezwaren, ingebracht tegen de beslissing der synode van Sneek/Utrecht, volgens welke de classicale vergaderingen zich bij de examina behooren te vergewissen, dat de candidaten instemmen met de leeruitspraken van 1942,

overwegende,

a. dat tegen de wettigheid dezer uitspraken geen gegronde bedenkingen zijn ingebracht;

b. dat deze uitspraken inderdaad het karakter dragen van *leeruitspraken*, door de synode gedaan ten einde de eenigheid der leer te handhaven en zoover noodig te herstellen;

c. dat het vragen van een instemming als bovengenoemd allerminst in strijd is met de historie onzer kerken, getuige het voorbeeld van Assen 1926 en die van de classis Walcheren (1693);

d. dat de *zakelijke* ontleening van bedoelde uitspraken aan Schrift en belijdenis geen grond tegen het vragen van instemming kan zijn, maar juist den eenigen grond vormt, waarop de kerk instemming ermede *mag* vragen; en dat de gedeeltelijke *letterlijke* overeenstemming met Schrift en belijdenis toch evenmin een belemmering kan zijn;

e. dat zoover deze uitspraken „zoo niet in de belijdenis voorkomen”, ze daardoor, ook al zijn ze bindend, nog niet het preciese karakter van uitbreiding der belijdenis verkrijgen; terwijl het bovendien onjuist is, dat zulk een uitbreiding in strijd zou zijn met het op vorige synoden beslotene, daar geene dezer heeft verklaard, dat uitbreiding der belijdenis ongeoorloofd zou zijn of nimmer zou moeten geschieden,

spreekt uit, dat de ingebrachte bezwaren ongegrond moeten worden geacht en dat aan de verzoeken om revisie niet kan worden voldaan.

Hiermede is het voorstel Meima—Veltman verworpen.

ARTIKEL 174.

De predikanten Van Dijk, Bos, Veltman en de ouderlingen De Jong en Meima leggen de volgende verklaring af:

Verklaring. Ondergeteekenden, leden der generale synode 1943, doordrongen van het gewicht der door de synode inzake de bezwaarschriften tegen de leeruitspraken van de synode Sneek/Utrecht over genadeverbond en zelfonderzoek genomen besluiten, wijl deze voor het leven onzer gereformeerde kerken zoo ernstige gevolgen kunnen hebben, verklaren het te betreuren, dat het verzoek, om de eindstemming over deze zaak op te schorten, opdat er daardoor gelegenheid zou zijn een voorstel te concipieeren en in te dienen tot wijziging der door de commissie ad hoc aan de synode voorgelegde conclusies, is afgewezen, waardoor h. i. deze beslissing ontijdig is genomen en een laatste poging om de verschillen te overbruggen en zoo tot een eenstemmige beslissing te komen, niet meer kon geschieden.

ARTIKEL 175.

Tegenverklaring. Nadat de broeders, die deze verklaring hadden ingediend, aan veler verzoek om haar in te trekken, niet hebben voldaan, besluit de synode haar wel in de Acta op te nemen, doch daartegenover harerzijds een verklaring op te stellen. De hoogleeraren Den Hartogh en J. Ridderbos worden aangewezen om een concept daarvan te ontwerpen (zie art. 192).

ARTIKEL 176.

Instemming met leeruitspraken ook vragen van hoogleeraren en predikanten?

Ds Wiersinga vraagt of het, gezien de belangrijkheid van de leeruitspraken van 1942, niet gewenscht en noodig is, dat niet alleen van de candidaten tot den heiligen Dienst, maar ook van de hoogleeraren in de theologie opzettelijke instemming met deze uitspraken wordt gevraagd, evenals van de dienaren des Woords, die bij het komen in een classis de belijdenisschriften en de uitspraken van Assen 1926 hebben te onder-teekenen.

De synode zal in een latere zitting op deze vraag terugkomen (zie art. 260).

ARTIKEL 177.

Toespraak praeses. De praeses spreekt er zijn blijdschap over uit, dat de gehouden besprekingen goed en broederlijk waren. Wij behoeven de toekomst niet somber in te zien; we staan niet geïsoleerd van het volk Gods. Den broeders, die een samenspreking zullen hebben met de bezwaarden, wordt wijsheid toegebeden en aan commissie I, bijzonder aan haar rapporteur, prof. J. Ridderbos, wordt de hartelijke dank der synode betuigd voor haar veelomvattenden arbeid.

ARTIKEL 178.

Comité-generaal. De synode gaat over tot een zitting in comité-generaal.

Zitting van Dinsdag 14 September 1943.

ARTIKEL 179.

Opening. De praeses opent de zitting, laat zingen Ps. 33 : 7 en gaat voor in gebed.

ARTIKEL 180.

Het appèl-nominaal wordt gehouden. Afwezig zijn de hoogleeraren Van Gelderen, Greijdanus, Schilder en Waterink en het adviseerend lid ouderling Hekkert. Appèl-nominaal.

ARTIKEL 181.

Ouderling Siemons rapporteert namens commissie VI over het bezwaarschrift van den kerkeraad van Kornhorn tegen het besluit van de particuliere synode van Groningen 1941 inzake *het grensverschil Doezum—Kornhorn*, G 25 k. Bij de bespreking van het rapport adviseert prof. Nauta het bezwaarschrift niet ontvankelijk te verklaren, doch dit advies wordt door geen der leden als voorstel overgenomen. Kwestie Kornhorn-Doezum.

De synode neemt daarop de volgende conclusies der commissie aan met de stemmen van 2 prae-adviseerende leden tegen:

1° dat de bezwaren van den kerkeraad van Kornhorn, voorzoover die de werkelijke grensregeling tusschen de kerken van Kornhorn en Doezum betreffen, niet in behandeling kunnen worden genomen krachtens art. 135 van de acta der generale synode van Sneek 1939;

2° dat echter wèl ontvankelijk is het bezwaar van den kerkeraad van Kornhorn dat de kerkeraad van Doezum voor de door hem gewenschte grenzen niet den gewonen kerkelijken weg heeft gevolgd;

3° dat steeds vóór het tot stand komen van een kerk-instituering eerst de daartoe bevoegde instantie de grenzen van de kerkressorten moet hebben vastgesteld, zoodat nauwkeurig kan worden nagegaan, welke broeders gerechtigd zijn, aan de verkiezing der ambtsdragers deel te nemen;

4° dat dit in het onderhavige geval door de classis Grootegast is geschied bij haar besluit van 5 Februari 1941, zoodat dus de in dit besluit omschreven grenzen voor de bestaande kerk van Kornhorn en de te instituëren kerk van Doezum, en voor deze laatste ook na haar instituering, rechtsgeldigheid bezaten, en in feite ook door de broeders te Doezum als rechtsgeldig zijn erkend, daar zij immers op grond van en in overeenstemming met deze regeling voor hun kerk de ambtsdragers hebben gekozen;

5° dat de kerkeraad van Doezum, die bij het nemen van het besluit der classis Grootegast op 5 Februari 1941 nog niet bestond, doch pas bij het tot stand komen van de instituering van de kerk van Doezum in het leven geroepen werd, niet geacht kan worden, door het genoemde besluit van de classis Grootegast „verongelijkt” te zijn naar art. XXXI K.O., en daarom het recht miste, tegen dit besluit in appèl te komen bij de particuliere synode van Groningen;

6° dat de kerkeraad van Doezum bij zijn pogingen tot het verkrijgen van grenswijziging zich, na over deze zaak met den kerkeraad van Kornhorn vruchteloos overleg te hebben gepleegd, ten onrechte over de classis Grootegast heen rechtstreeks tot de particuliere synode van Groningen heeft gericht;

7° dat het op grond van het 5e en 6e lid van dit besluit onjuist moet worden geacht, dat de particuliere synode van Groningen het bezwaarschrift van den kerkeraad van Doezum tegen het besluit van de classis

Grootegast van 5 Februari 1941 voorzoover daarin de grenzen tusschen de beide kerkressorten werden vastgesteld, in behandeling heeft genomen, en derhalve het ter zake genomen besluit, genoemd in art. 20 van de acta der genoemde particuliere synode, ongeldig moet worden verklaard, met dien verstande, dat voor de goede orde in de kerk des Heeren de onder 3° en 5a van dat besluit bedoelde personen het recht hebben, tot de kerk van Doezum te blijven behooren;

8° dat de kerkeraad van Doezum voor het verkrijgen van de door hem gewenschte grenswijziging alsnog den gewonen weg der kerkelijke behandeling van deze zaak verder zal hebben te volgen;

9° dat de generale synode, hoewel het niet tot haar taak behoort, richtlijnen te geven voor de practische oplossing der grensmoeilijkheden van de kerken van Kornhorn en Doezum, en zij hierover dus geenerlei oordeel uitspreekt, het toch wèl haar plicht acht, beide kerkeraden in den naam des Heeren ernstig te vermanen, om des huizes des Heeren onzes Gods wille met den meesten ernst in den weg der van Hem geboden eensgezindheid en broederlijke liefde ten spoedigste te staan naar het verkrijgen van een zoodanige overeenstemming, dat ten volle gerekend wordt met de geestelijke en stoffelijke belangen van beide kerken en met de belangen en wenschen van de kerkleden in het omstreden gebied;

10° dat van deze uitspraken kennis zal worden gegeven aan den kerkeraad van Kornhorn, aan dien van Doezum en aan de particuliere synode van Groningen.

ARTIKEL 182.

Maatregel
evacuatie.

Dr Hoek stelt in overleg met de evacuatie-deputaten voor, dat het bericht aan de kerken inzake het beschikbaar stellen van gebouwen bij paniekvluchten, waartoe de synode in comité-zitting besloot, door deze deputaten zal verzonden worden.

De synode keurt dit goed.

ARTIKEL 183.

Acta.

De scriba leest de artt. 98—113 der acta, welke worden goedgekeurd.

ARTIKEL 184.

Sluiting en jaarlijksche vergadering der synode.

Ds Van der Zanden rapporteert namens commissie II over twee voorstellen van den kerkeraad van Hendrik Ido Ambacht inzake *de sluiting en het jaarlijks vergaderen der generale synode*, G 1 v [bijlage XXXVI].

De synode neemt de volgende conclusies der commissie aan:
overwegende:

1° dat er geen genoegzame redenen zijn om de K.O. in dien zin te wijzigen, dat het moderamen der synode gemachtigd is de synode niet eerder definitief te sluiten, dan wanneer de volgende synode is saamgekomen en dit integendeel groote bezwaren met zich brengt;

2° dat, wanneer de synode zou moeten sluiten onder omstandigheden, die doen verwachten dat een samenkomen van een synode, op korten termijn, noodzakelijk zou kunnen zijn, de mogelijkheid bestaat haar provisioneel te sluiten;

3° dat, inzake het vaker dan eenmaal in de drie jaren bijeen roepen der synode, door de synode van Sneek 1939 (Acta art. 133) een beslissing is genomen en er geen termen aanwezig zijn om daarop terug te komen; besluit:

aan de beide voorstellen van den kerkeraad van Hendrik Ido Ambacht niet te voldoen.

ARTIKEL 185.

Ouderling Hommes rapporteert namens commissie I over *het bezwaarschrift van br P. van der Linden te Rotterdam-Zuid tegen de predikanten ter plaatse, K 15.*

Bezwaarschrift
P. v. d. Linden.

De synode besluit op voorstel der commissie op dit schrijven niet in te gaan, omdat br Van der Linden niet eerst in beroep ging bij de particuliere synode van Zuid-Holland (zuidelijk gedeelte), en hem dit mede te deelen.

ARTIKEL 186.

Ds Scheele rapporteert namens commissie IV opnieuw over een voorstel van de kerk te Raamsdonksveer, een verzoek van de classis Barendrecht en een schrijven van ds Delleman te Rotterdam-Oost inzake een *veelvuldiger viering van het Heilig Avondmaal* en het *invoeren van een verkort Avondmaalsformulier*, K 4, 5 en 10 (cf art. 89), [bijlage XXXVII].

Veelvuldiger
viering H. A. en
verkort formulier.

De volgende conclusies der commissie worden aangenomen:

1° op het voorstel van den kerkeraad van Raamsdonk, het verzoek van de classis Barendrecht en het schrijven van ds Delleman niet in te gaan;

2° uit te spreken, dat het formulier van het Heilig Avondmaal ook in den tweeden dienst in zijn geheel dient te worden gelezen;

3° de opwekking te doen uitgaan om onder 's Heeren zegen de kerken door prediking en huisbezoek op te voeden tot zulk hoog geestelijk peil, dat veelvuldiger bediening van het Heilig Avondmaal wordt begeerd;

4° hiervan kennis te geven aan den kerkeraad van Raamsdonk; de classis Barendrecht en ds Th. Delleman te Rotterdam-Oost.

De synode spreekt op een desbetreffende vraag uit, dat hiermede het lezen van het eerste gedeelte van het formulier bij den voorbereidingsdienst niet veroordeeld is.

ARTIKEL 187.

Prof. Nauta rapporteert namens commissie V over de verschillende stipulaties in de credentiebrieven der afgevaardigden naar de generale synode (cf art. 2). De conclusies der commissie worden aangehouden, totdat de synode het rapport over het tuchtrecht der meerdere vergaderingen in behandeling neemt (zie art. 282).

Credentiebrieven
afgevaardigden
generale synode.

ARTIKEL 188.

Namens commissie IV rapporteert ds Wiersinga over het verzoek van het moderamen van de generale zendingsdeputaten om bij het weer open-

Afvaardiging
zendingsman
naar Indië.

gaan van Indië prof. dr Bavinck op kosten van de generale zendingskas ten spoedigste per vliegtuig naar Indië te zenden.

Op voorstel der commissie besluit de synode aan dit verzoek aldus te voldoen, dat prof. Bavinck of bij eventuele ontstentenis of verhindering van dezen een andere zendingsman door de generale deputaten voor het bezoeken van Indië wordt aangewezen (cf. comité Acta, art. 60).

ARTIKEL 189.

Zendingsbureau. Ds Wiersinga rapporteert namens commissie IV over punt 24 van het Zendingsrapport, *het zendingsbureau*.

Overeenkomstig het advies der commissie besluit de synode:

1° aan de generale deputaten der zending onder heidenen en Mohammedanen op te dragen het zendingsbureau in zijn tegenwoordigen vorm te bestendigen, totdat is overgegaan tot de stichting van het zendingscentrum;

2° hiervoor wederom beschikbaar te stellen een bedrag van hoogstens f 2500.— per jaar.

3° wanneer het zendingscentrum tot stand is gekomen het zendingsbureau met de bibliotheek hierin op te nemen en de generale deputaten der zending te machtigen onder verantwoordelijkheid van de volgende generale synode alsdan in betrekking tot het zendingsbureau die beslissingen te nemen, die hen in het belang der zending het meest gewenscht zullen voorkomen.

ARTIKEL 190.

Rapport van 's Gravenhage-West over Curaçao.

Ds Wiersinga rapporteert namens commissie IV over het rapport van den kerkeraad van de kerk van 's Gravenhage-West over *de verzorging van de geestelijke belangen van de gereformeerden op Curaçao*, M 8 [bijlage XXXVIII].

Op voorstel van de commissie besluit de synode in overeenstemming met het verzoek van den kerkeraad van 's Gravenhage-West:

1° te zijner tijd in verband met nieuwe verhoudingen de institueering eener zelfstandige kerk op Curaçao tot onderwerp van behandeling te maken;

2° alsdan een finantieele regeling te ontwerpen, die zal passen bij den nieuwen toestand.

De praeses schorst de zitting.

ARTIKEL 191.

Heropening. De praeses heropent de zitting en laat zingen Ps. 84 : 5.

ARTIKEL 192.

Tegenverklaring der synode.

Prof. Den Hartogh dient mede namens prof. J. Ridderbos een conceptverklaring der synode in tegenover die van ds Van Dijk e. a. (cf. art. 174). Als deze broeders opnieuw verklaard hebben, dat zij de hunne niet willen intrekken, besluit de synode (met 1 stem tegen) het concept als tegenverklaring ongewijzigd in de Acta op te nemen. Deze luidt aldus:

de synode, die met droefheid en verwondering kennis neemt van de verklaring van ds Van Dijk e. a., besluit niettemin te voldoen aan het verzoek ze in de Acta op te nemen;

de synode betuigt en constateert,

dat zij van meetaf de belangrijkheid en den ernst der genoemde punten in het oog heeft gehouden,

dat na de tijdige indiening van het praeadvies van haar commissie en een tweedaagsche discussie, waarbij van toenadering tusschen tweeërlei gedachtengang hoegenaamd niets te bespeuren viel, de zaak rijp was voor een beslissing, welke ter wille van de goede orde der vergadering zonder noodzaak niet mocht worden uitgesteld,

dat aan alle leden zoowel vóór als tijdens als aan het einde van de besprekingen volle gelegenheid is gelaten nieuwe voorstellen ter tafel te brengen.

ARTIKEL 193.

Ouderling Koning rapporteert namens commissie V over *het finantieel verslag van de deputaten voor de diaconale zaken*, J 2. Financieel verslag
deputaten voor
diaconale zaken.

Op voorstel der commissie verleent de synode den deputaten met dank décharge voor het gehouden finantieel beheer.

ARTIKEL 194.

Ouderling Netelenbos rapporteert opnieuw (cf. art. 62) over *het verslag van deputaten voor de evangelisatie onder studenten en studeerenden* E 2 [bijlage XXXIX en XXXIXa]. Evangelisatie
onder studenten
en studeerenden.

De synode vereenigt zich thans met de volgende voorstellen der commissie:

1° de handelingen van deputaten goed te keuren, hen tevens dank te zeggen voor hun gewaardeerden arbeid;

2° aan de kerk van Delft voor de komende drie jaren een subsidie te verleen van f 3500.— per jaar;

3° deputaten te machtigen met de kerk van Amsterdam verder te onderhandelen op de volgende basis: deputaten betalen voor het onderhoud van een te beroepen predikant $\frac{2}{3}$ der totale kosten tot een maximum van f 6000.—, op voorwaarde, dat na 3 jaren dit bedrag is teruggebracht op 50 % der kosten, tot maximaal f 4500.—;

4° aan de kerk van Wageningen een subsidie te verleen van f 4000.— per jaar, ingaande op den dag, waarop deze arbeid wordt aangevangen, onder beding, dat de nog te beroepen predikant hoogstens 3 preekbeurten per maand te Wageningen vervulle; verder, dat deputaten het recht hebben dezen predikant anderen arbeid op te dragen in het belang van de evangelisatie onder studeerenden, indien blijken mocht, dat zijn tijd te Wageningen niet ten volle met den arbeid onder studeerenden is gevuld;

5° deputaten te machtigen aan de kerken te verzoeken voor dezen arbeid een collecte te willen houden;

6° wederom deputaten te benoemen ter behartiging van de evangelisatie onder studeerende en gestudeerde personen.

ARTIKEL 195.

Verslag deputaten
September 1942,
art. 24.

Ouderling Jaarsma rapporteert namens commissie IV over het verslag der deputaten generale synode, September 1942, Acta art. 24, G 19 [bijlage XL] (geestelijke verzorging der militairen).

De synode neemt nog geen beslissing en zendt de conclusies terug naar de commissie tot het aanbrengen van eenige wijziging (zie art. 207).

ARTIKEL 196.

Commissie voor
samenspreking
met bezwaarde
broeders.

De synode benoemt tot leden der commissie voor de samenspreking met de bezwaarde broeders (cf. conclusie 4° van het praeadvies van commissie I inzake de bezwaarschriften, bl. 64): de hoogleraren Berkouwer, Grosheide, Den Hartogh, J. Ridderbos en dr Polman.

ARTIKEL 197.

Dr Harrenstein
geluk gewenscht.

De praeses richt tot dr Harrenstein namens de synode een woord van hartelijken gelukwensch ter gelegenheid van diens 30-jarig ambtsjubileum op dezen dag. Dr Harrenstein zegt daarvoor dank.

ARTIKEL 198.

Comité-generaal.

De synode gaat in comité-generaal.

Zitting van Woensdag 15 September 1943.

ARTIKEL 199.

Opening.

De praeses opent de zitting, laat zingen Ps. 42 : 7 en gaat voor in gebed.

ARTIKEL 200.

Appèl-nominaal.

Het appèl-nominaal wordt gehouden. Afwezig zijn de hoogleraren Van Gelderen, Greijdanus, Schilder en Waterink. Van de adviseerende leden ontbreekt ouderling Hekkert, van wien medegedeeld wordt, dat hij door ongesteldheid verhinderd is.

ARTIKEL 201.

Huwelijks-
bevestiging enz.

Ds Douma rapporteert namens de daarvoor aangewezen commissie over het schrijven van de classis Drachten inzake de huwelijksafkondiging, over dat van de classis Warffum over schuldbelijdenis van doopleden en huwelijksbevestiging en over het verzoek der classis Kollum inzake een uniforme regeling voor de kerkelijke huwelijksbevestiging, resp. K 2, K 8 en N 25 (cf. art. 87 en 119).

Na eenige bespreking wordt de beslissing der synode nog aangehouden (zie art. 211).

ARTIKEL 202.

De praeses leest een brief voor van ds Bouwman, predikant te Almelo, Brief ds Bouwman.
inzake de beslissing, die de synode nam ten opzichte van het promotierecht
der Theologische Hoogeschool.

Dit schrijven wordt voor kennisgeving aangenomen.

ARTIKEL 203.

Namens commissie III rapporteert dr Harrenstein over een missive, Mmissive
Abraham e.a.
die is ingekomen van br H. M. Abraham en 14 andere broeders en aan
commissie III is ter hand gesteld, waarin zij de synode verzoeken, dat
zij terugkome op de genomen beslissing inzake het promotierecht der
Theologische Hoogeschool. De commissie stelt voor dit stuk voor kennis-
geving aan te nemen. Prof. Den Hartogh geeft het volgende advies, dat
door verschillende leden met eenige wijziging als voorstel wordt over-
genomen:

de synode, kennis genomen hebbende van het schrijven van br H. M.
Abraham c.s. inzake het promotierecht der Theologische Hoogeschool is
van oordeel, dat zij niet moet terugkomen op haar desbetreffend besluit.

De synode neemt dit voorstel aan.

ARTIKEL 204.

Ouderling Hoekstra rapporteert namens commissie VI over de *inge-
diende rekening en verantwoording van de evacuatie-deputaten* [bijlage
XLI]. Op voorstel der commissie besluit de synode:

Rekening en
verantwoording
evacuatie-
deputaten.

- a. deputaten dank te zeggen voor het gevoerde finantieele beheer;
- b. deputaten te verzoeken de totale afrekening te zijner tijd ter con-
troleering in handen van een accountant te stellen en hiervan aan de
synode nader rapport uit te brengen.

ARTIKEL 205.

De scriba leest het laatste gedeelte der Acta voor van de zittingen Juni/
Juli. Dit wordt goedgekeurd en vastgesteld.

Acta.

ARTIKEL 206.

De scriba leest voor een brief van br J. A. Hendriks, mede namens
de andere ondertekenaars van een aan de synode op 5 Juni gezonden
missive, ter nadere toelichting van een in die missive voorkomende zin-
snede.

Brief
J. A. Hendriks.

De brief wordt voor kennisgeving aangenomen.

ARTIKEL 207.

Ouderling Jaarsma leest namens commissie IV de gewijzigde conclusies Rapportdeputaten
generale synode
September 1942,
art. 24.
voor inzake het rapport der deputaten generale synode, September 1942,
Acta art. 24 G 19 (cf. art. 195).

Op voorstel der commissie besluit de synode

1° de deputaten dank te zeggen en te déchargeeren voor hun verrichte werkzaamheden, terwijl verleenen van décharge voor het finantieel beheer wordt uitgesteld, totdat het rapport inzake de contrôle op de administratie bij de synode is ingekomen;

2° weer zes primi-deputaten met drie secundi ad Acta art. 24, generale synode Sneek/Utrecht 1942 te benoemen met dezelfde opdracht;

3° hun toestemming te verleenen om een bedrag van f 1.— per 100 zielen van de kerken te vragen;

4° de deputaten te machtigen het tractement van ds Kroeze op Curaçao te blijven voorschieten op voorwaarde als in de Acta van 1939 is bepaald, terwijl wat betreft de finantieele regeling, bij herstel van de verbindingen, met Curaçao en de classis 's Gravenhage in nader overleg zal worden getreden.

ARTIKEL 208.

Schrijven
ds Y. Nauta.

Ds Bos rapporteert over een schrijven van ds Y. Nauta te Ternaard, waaraan twee pakken krantenknipsels zijn toegevoegd, N 27.

Op voorstel van commissie VI, namens wie ds Bos rapporteert, besluit de synode

1° aan ds Nauta te berichten, dat de synode op zijn schrijven niet kon ingaan, wijl hij geen concrete voorstellen doet en van de synode niet kan verwachten uit krantenknipsels zijn meening te zullen opmaken;

2° het pak knipsels aan ds Nauta te retourneren.

ARTIKEL 209.

Comité-generaal. De synode gaat in comité-generaal.

ARTIKEL 210.

Openbare zitting. De synode gaat over tot een openbare zitting.

ARTIKEL 211.

Huwelijks-
bevestiging, enz.

Namens commissie VI rapporteert ds Douma opnieuw over de missive van de classis Drachten, Warffum en Kollum, K 2, K 8, N 25 (cf. art. 26) [bijlage XLII].

De synode neemt de gewijzigde conclusies aan, die aldus luiden:

1° dat er geen grond bestaat voor de opstelling van een afzonderlijk huwelijksformulier voor doopleden;

2° dat huwelijken tusschen doopleden en gemengde huwelijken moeten worden bevestigd, tenzij de kerkeraad op goede gronden de overtuiging heeft, dat een der huwendes tot de ongeloovige en goddelooze menschen moet worden gerekend; (zie echter art. 254),

3° dat ook doopleden kerkelijke schuldbelijdenis kunnen afleggen, zonder dat daaraan de eisch van voorafgaande geloofsbelijdenis als voorwaarde verbonden wordt;

4° dat tot bevordering van het contact tusschen twee bij eenzelfde huwelijksbevestiging betrokken kerken in beide kerken afkondiging geschiede en de kerk, van welke bevestiging gevraagd werd, niet tot bevesti-

ging zal overgaan, zonder zich vergewist te hebben, dat de andere kerk geen bezwaren heeft en dat ingeval de betrokken kerk ondanks ingebrachte bezwaren toch tot de bevestiging overgaat, de bezwaarde kerk de zaak aan de classis kan voorleggen;

5° dat het niet wenschelijk is een nadere algemeene regeling voor de huwelijksbevestiging bij alle kerken aan te bevelen, maar deze aangelegenheid overgelaten moet worden aan de vrijheid en prudentie der kerken, die ook zelf een bepaalden termijn voor de aanvraag van de huwelijksbevestiging eventueel kunnen vaststellen.

ARTIKEL 212.

Namens commissie VI rapporteert prof. Den Hartogh over het schrijven der *Adviesstichting voor finantieele en economische aangelegenheden* ten behoeve van de gereformeerde kerken in Nederland en overzeesche gewesten inzake een door haar aangeboden concept-reglement voor de commissiën van beheer [bijlage XLIII].

Schrijven adviesstichting voor finantieele en economische aangelegenheden inzake concept-reglement commissie van beheer.

De synode vereenigt zich met de volgende conclusies der commissie:
De generale synode,
met belangstelling kennis genomen hebbende van het schrijven namens het bestuur van de Adviesstichting voor finantieele en economische aangelegenheden ten behoeve van de gereformeerde kerken enz.,

oordeelt,

dat het, ook omdat van een bepaalde behoefte in de kerken haar niet is gebleken, niet op haar weg ligt om het door genoemd bestuur aangeboden concept-reglement voor de commissiën van beheer, met het oog op een aanbeveling voor het gebruik in de kerken, nader te onderzoeken, en besluit dit aan br W. de Vries Gzn, secretaris van het bestuur der Adviesstichting, te berichten.

ARTIKEL 213.

De synode gaat over tot de volgende benoemingen:

Benoemingen.

Voor de correspondentie met de Hooge Overheid: dr J. J. C. van Dijk te 's Gravenhage, prof. dr D. Nauta te Amsterdam, prof. dr K. Dijk te Zwolle, mr dr J. Donner te Voorburg, dr A. A. L. Rutgers te Wassenaar, prof. dr V. H. Rutgers te Amsterdam en mr H. Bos Kzn te 's Gravenhage, *primi*; mr J. A. de Wilde te 's Gravenhage, mr S. de Vries te Wassenaar, prof. dr G. M. den Hartogh te Kampen, mr J. Verdam te Amsterdam, mr G. van Baren te Rijswijk (Z.H.) en dr J. Hoek te 's Gravenhage, *secundi*.

Deputaten-curatoren der Theologische Hoogeschool te Kampen: ds G. Diemer, emeritus predikant te Winschoten, dr J. H. Kroeze te Dokkum, dr D. J. de Groot te Woudsend, ds N. Duursema te Nieuw-Amsterdam, ds H. H. Schoemakers, emeritus predikant te Kampen, ds B. van Halsema te Ermelo, drs R. E. van Arkel te Utrecht, ds H. S. Bouma te Amsterdam-Zuid, ds H. Meijering, emeritus predikant te Leiden, ds F. C. Meyster te Rotterdam, ds A. Scheele te Kapelle-Biezelinghe en ds H. de Bruyn te Nieuwendijk, *primi*; ds D. van Dijk te Groningen, dr J. Schelhaas Hzn te Tzummarum, dr A. D. R. Polman te Bolsward, ds D. Scheele te Assen, ds R. Hamming te Nijverdal, ds J. van Herksen te Ermelo, ds S. J. Popma te Amersfoort, ds P. N. Kruyswijk te Hilversum, ds P. D. Kuiper

te Sassenheim, ds W. W. Meynen te Dordrecht, ds W. H. van der Vegt te Goes en ds J. de Vries te Tilburg, *secundi*.

Voor de zending onder heidenen en Mohammedanen: ds J. H. Lammertsma te Appingedam, ds G. M. van Rennes te Heeg, dr C. J. Goslinga te Buitenpost, ds N. Duursema te Nieuw-Amsterdam, ds R. Hamming te Nijverdal, ds J. W. Eggink te Geldermalsen, *ds D. Pol, emeritus predikant te Renswoude, dr W. G. Harrenstein te Weesp, ds H. A. Wiersinga te Leiden, ds N. Willemse te Charlois, ds J. de Vries te Tilburg en ds A. C. Hey te Koudekerke.

Voor de bevordering van de eenheid onder de gereformeerde belijders: *prof. dr K. Dijk te Zwolle, prof. dr F. W. Grosheide te Amsterdam, prof. dr J. Ridderbos te Kampen, ds G. Diemer, emeritus predikant te Winschoten, ds H. Meyering, emeritus predikant te Leiden en prof. dr G. C. Berkouwer te Amsterdam-Oost.

Voor het examen naar artikel 4 der Zendingsorde: *ds D. Pol, emeritus predikant te Renswoude, prof. dr J. H. Bavinck te Bilthoven, prof. dr C. van Gelderen te Amsterdam, prof. dr G. M. den Hartogh te Kampen, prof. dr V. Hepp te Amsterdam, prof. dr H. H. Kuyper te Arnhem, ds L. Netelenbos, emeritus predikant te Hilversum en ds L. P. Krijger, emeritus predikant te Amstelveen.

Voor de oefening van het verband met de theologische faculteit der Vrije Universiteit: dr J. W. van den Bosch te Harderwijk, dr C. Bouma te 's Gravenhage-Oost, dr W. G. Harrenstein te Weesp, *ds W. W. Meynen te Dordrecht, ds J. de Vries te Tilburg en dr L. van der Zanden te Groningen, *primi*; ds F. C. Meyster te Rotterdam, dr J. Hoek te 's Gravenhage-West, drs R. E. van Arkel te Utrecht, drs J. Douma te Britsum en ds C. van der Woude te Leeuwarden, *secundi*.

Voor den bundel „Eenige gezangen” en de liturgie: *prof. dr F. W. Grosheide te Amsterdam, prof. dr J. Waterink te Amsterdam, ds A. H. van Minnen, emeritus predikant te Bergen (N.H.), ds W. L. Milo te Almelo, mr A. Bouma te Amsterdam en H. J. Smit te Amsterdam.

Voor den geestelijken arbeid onder de schippers: *ds J. Douma, emeritus predikant te Arnhem, H. Booy te Alphen aan den Rijn en ds J. Dijkstra te Hoorn, *primi*; ds A. J. Boss te Enkhuizen en K. Salomons te Gasselternijveen, *secundi*;

Voor de Zendingsorde: *prof. dr G. M. den Hartogh te Kampen, prof. dr D. Nauta te Amsterdam, ds N. Duursema te Nieuw-Amsterdam, ds D. Pol, emeritus predikant te Renswoude en ds J. H. Lammertsma te Appingedam.

Voor de evangelisatie in België: *ds W. W. Meynen te Dordrecht, ds H. de Bruyn te Nieuwendijk, ds P. van Dijk te Zaandam, ds P. N. Kruyswijk te Hilversum en M. A. D. H. Schalekamp te Wassenaar.

Voor radio-kerkdienstuitzendingen: *ds J. A. Tazelaar te Rotterdam, ds J. C. Brussaard te Bloemendaal, mr A. van der Deure te Bennekom, ds G. Kerssies te Wildervank en ds Jac. van Nes Czn te 's Gravenhage.

Inzake de roeping der kerken ten aanzien van de verzorging der armen: *prof. dr H. H. Kuyper te Arnhem, J. H. Donner te Rotterdam, mr G. H. A. Grosheide te Amsterdam, dr J. Hoek te 's Gravenhage-West, mr J. W. Noteboom te 's Gravenhage, dr A. D. R. Polman te Bolsward en C. Smeenk te Arnhem.

Voor de geestelijke verzorging zeevarenden bij de koopvaardij en kustvaart: ds J. Versteegt te Nieuw-Loosdrecht, ds J. Kremer te Leeuwarden, *dr P. Prins te Dordrecht, dr B. A. Knoppers te Amsterdam, K. Salomons te Gasselternijeven en G. de Vries te Haarlem, *primi*; ds P. van Strien te Groningen, J. van den Berg te Rotterdam en A. J. C. de Groot te Amsterdam-West, *secundi*.

Voor evangelisatie onder studeerenden: *prof. dr J. H. Bavinck te Bilthoven, dr A. H. Mulder te Utrecht, dr L. van der Zanden te Groningen, prof. ir. J. van der Maas te Delft, ds W. A. Wiersinga te Loosduinen en mr H. Bijleveld te Amsterdam, *primi*; prof. dr A. Sizoo te Amsterdam en ds P. Ch. van der Vliet te Utrecht, *secundi*.

Voor de geestelijke bearbeiding van de verstrooide gereformeerden in Nederlandsch Indië: *prof. dr K. Dijk te Zwolle, mr H. Bos Kzn te 's Gravenhage, Z.Exc. dr H. Colijn te 's Gravenhage, K. Floor te Wasse-naar, P. L. de Gaay Fortman te Zeist, dr W. G. Harrenstein te Weesp, G. M. A. Laernoës te Utrecht, dr E. D. Kraan te Vlaardingen en ds H. A. Wiersinga te Leiden, *primi*; prof. dr J. H. Bavinck te Bilthoven, ds P. Veenhuizen te Delfshaven en W. Hessels te Bussum, *secundi*.

Voor de correspondentie met buitenlandsche kerken: *prof. dr G. Ch. Aalders te Heemstede, mr A. J. L. van Beeck Calkoen te Bennekom, dr S. O. Los, emeritus predikant te 's Gravenhage, prof. dr F. W. Grosheide te Amsterdam en ds T. Ferwerda te Amsterdam, *primi*; dr J. W. van den Bosch te Harderwijk en ds H. A. Wiersinga te Leiden, *secundi*.

Voor de geestelijke verzorging van de verstrooide gereformeerden in Frankrijk: *ds W. W. Meynen te Dordrecht, prof. dr F. W. Grosheide te Amsterdam, ds J. Maaskant te Brussel en C. Zwaan te Mechelen.

Naar artikel 24 Acta generale synode September 1942: *ds A. H. van Minnen, emeritus predikant te Bergen (N.-H.), ds F. Tollenaar te Den Helder, ds J. de Vries te Tilburg, ds W. E. Gerritsma te Aalten, ds J. Wristers te Helmond en ds W. M. le Cointre te Bergen op Zoom, *primi*; ds M. Boukema te Zaandam, ds J. van Herksen te Ermelo en ds G. F. Hajer te Ede, *secundi*.

Voor de zending onder de Joden: *dr J. Hoek te 's Gravenhage-West, dr C. Bouma te 's Gravenhage-Oost, ds C. J. Sikkel te Amsterdam-Zuid, ds C. van der Woude te Leeuwarden en ds C. B. Bavinck te Kampen, *primi*; ds S. Doornbos te Amsterdam, ds S. Wouters te Soest en ds H. W. van Andel te Rotterdam-Zuid, *secundi*.

Voor de voorbereiding eener kerkelijke statistiek: *prof. dr K. Dijk te Zwolle, dr Th. Ruys Jr te Lisse, dr Joh. H. Scheurer te Amersfoort, dr G. H. A. Grosheide F.Wzn te Amsterdam, C. Guyt te 's Gravenhage en L. Smit te Goes.

Voor steunverleening aan Hongaarsche studenten: prof. dr F. W. Grosheide te Amsterdam, C. van den Bos te Amsterdam, ds A. Hoeneveld, emeritus predikant te Nijkerk, ds H. A. Munnik te Zwolle en prof. dr G. M. den Hartogh te Kampen.

Voor den geestelijken arbeid in het IJsselmeergebied: *ds H. H. Schoemakers, emeritus predikant te Kampen, ds D. Hoek, emeritus predikant te Hilversum, ds P. de Jong te Bunschoten, W. van der Kolk te Bunshoten en J. Weerstra te Witmarsum, *primi*; ds M. J. van Dijken te Nunspeet en W. Hessels te Bussum, *secundi*.

Voor de geestelijke verzorging van Nederlanders in het buitenland: ds A. J. Boss te Enkhuizen, ds J. H. Koers, emeritus predikant te Zeist, *dr W. G. Harrenstein te Weesp, ds J. de Waard te Kampen, ds G. Lugtigheid te Zeist, ds W. Schouten te Zuilen, ds A. van de Weg te Bussum en ds G. Visée te Leerdam.

Tot archivaris en adviseur van de kerkelijke archieven: dr Th. Ruys Jr te Lisse, *primus* en dr F. L. Bos te Wilnis, *secundus*.

Voor toezicht op het synodaal archief: prof. dr K. Dijk te Amsterdam, dr J. Hoek te 's Gravenhage-West en P. Beukema te 's Gravenhage.

Tot archiefbewarende kerk: de kerk van 's Gravenhage-West.

Tot het uitschrijven van een bededag: het moderamen of de gezamenlijke leden van het moderamen: prof. dr G. C. Berkouwer te Amsterdam-Oost, dr J. Hoek te 's Gravenhage-West, dr E. D. Kraan te Vlaardingen en ds W. L. Milo te Almelo.

Voor het in ontvangst nemen van collecten en giften voor Canada: prof. dr G. Ch. Aalders te Heemstede.

Voor de verzorging van de geestelijke belangen der gereformeerden op Curaçao: de kerk van 's Gravenhage-West.

Voor evacuatie-moeilijkheden: *dr J. Hoek te 's Gravenhage-West, H. A. C. L. Barentsen te 's Gravenhage, S. van Wijk te Heemstede, ds G. O. Donner te Scheveningen en ds H. Meijering te Leiden.

Voor bijstand van door oorlogsschade getroffen kerken en diaconieën: *prof. dr H. H. Kuyper, dr H. Colijn, ds J. Attema, ds P. Nomes, ds D. van Dijk, ds C. van der Woude, ds N. Duursema, prof. dr J. Ridderbos, ds J. Overduin, ds D. Zwart, prof. dr F. W. Grosheide, ds T. Ferwerda, ds F. C. Meijster, ds Th. Delleman, ds A. Dercksen, mr H. van Andel, mr A. J. L. van Beeck Calkoen, dr J. Hoek, mr J. W. Noteboom, dr N. J. Hommes en ds J. de Vries.

ARTIKEL 214.

Toezen-
ding
prae-
advies
commissie I aan
alle kerken.

Op een vraag van ds Lammertsma spreekt de synode uit het wensche-lijk te achten, dat het *praeadvies van commissie I* inzake de bezwaarschriften aan alle kerken wordt toegezonden. Commissie I zal de uitvoering daarvan overwegen. De synode besluit, dat de uiteenzetting van ds Veltman niet aan de kerken zal worden toegezonden (4 stemmen tegen).

ARTIKEL 215.

Eenheid tusschen
gereformeerde
belijders.

Prof. Dijk deelt mede — ter aanvulling van het *rapport der deputaten voor de eenheid tusschen de gereformeerde belijders* —, dat een werkomité is gevormd, bestaande, uit prof. Dijk, dr Honders, ds Remme en prof. Van der Schuit. Ingeval interkerkelijke samensprekingen worden gehouden, zullen deputaten het op prijs stellen, wanneer hun daarvan mededeeling wordt gedaan.

ARTIKEL 216.

Mededeelingen.

Namens het moderamen deelt de praeses mede, dat het in de bedoeling ligt de volgende zitting der synode samen te roepen tegen Dinsdag 9 November a.s. Dan zal worden beslist, of het rapport tuchtrecht der meerdere vergaderingen al dan niet vóór de behandeling aan de kerken zal worden toegezonden.

ARTIKEL 217.

De praeses spreekt een kort slotwoord, waarin hij de verschillende commissies wijsheid en sterkte toewenscht. De Heere beware onze kerken in dezen spanningsvollen tijd. Slotwoord.

ARTIKEL 218.

De assessor gaat voor in dankgebed, waarna de praeses de zitting sluit. Sluiting.

Zitting van Dinsdag 9 November 1943.**ARTIKEL 219.**

De praeses opent de zitting, laat zingen Ps. 27 : 7, leest Psalm 46 en gaat voor in gebed. Opening.

ARTIKEL 220.

Het appèl-nominaal wordt gehouden. Van de prae-adviseurs ontbreken de hoogleeraren Van Gelderen, Greijdanus, Schilder en Waterink; van de leden ds Van der Woude en ouderling Hommes, die beiden zich in gevangenschap bevinden. Zij zijn vervangen door hun secundi, resp. dr J. H. Kroeze en ouderling G. van der Steen. Appèl-nominaal.

ARTIKEL 221.

Dr Kroeze en ouderling Van der Steen betuigen door op te staan instemming met de belijdenisschriften van de gereformeerde kerken in Nederland. Instemming belijdenis.

ARTIKEL 222.

De praeses spreekt een kort openingswoord, waarin hij zoowel aan droeve als aan blijde dingen herinnert. Tot de droeve omstandigheden behooren de gevangenschap van de broeders Van der Woude en Hommes en het verlies van ds Schweitzer en br W. de Vries, die door den dood zijn weggenomen uit het midden van onze kerken, waarvoor zij, ofschoon niet behoorend tot den engeren kring der synode, zooveel gezegenden arbeid hebben verricht. Tot de blijde dingen mag gerekend worden het veertigjarig ambtsjubileum van prof. Aalders, waarmede de praeses hem van harte gelukwenscht. Eindelijk wijst de praeses op de gewichtige zaken, die nog op het agendum der synode staan. Geve de Heere haar wijsheid bij de behandeling daarvan en moge Hij de onrust in onze kerken doen wijken, doordat allen eenparig zich aan Zijn waarheid gewonnen geven. Openingswoord.

ARTIKEL 223.

De eerste scriba leest de acta van de vorige zitting tot artikel 156. Deze worden goedgekeurd. Acta.

ARTIKEL 224.

Ingekomen
stukken.

Ingekomen zijn:

1° Een missive van ds G. Boersema en 24 anderen, waarin zij er bij de synode op aandringen het daarheen te willen leiden, dat er binnen onze kerken ruimte blijve voor de beide verbondsbeschouwingen, zooals die in de discussies ter synode openbaar kwamen en verdedigd werden.

2° Vele brieven van predikanten, kandidaten, ouderlingen en enkele gemeenteleden, waarin zij in gelijken of vrijwel gelijken vorm met den inhoud van eerstgenoemd verzoekschrift hun instemming betuigen. Hierbij is een stuk, ondertekend door 63 ouderlingen uit de kerk van Groningen en een ander van 62 ouderlingen uit verschillende kerken.

3° Missiven met bezwaren tegen de leeruitspraken der synode Sneek/Utrecht en/of verzoek ruimte te laten voor de „Tweeërlei opvatting van het genadeverbond” van de kerkeraden te Leerdam, Haarlemmermeer-Oostzijde, Enschede, Ten Boer, Enumatil en Borger. Idem van de classis Groningen.

4° Missive van 13 leden van de vergadering van 28 October der classis Groningen, waarin zij berichten, dat zij het verzoek van genoemde vergadering aan de synode, niet ondersteunen. Idem van ds H. Volten te Haren en dr L. van der Zanden te Groningen, die adviseerende leden van deze vergadering waren.

5° Een schrijven van den kerkeraad te Thesinge, waarin hij verklaart het te betreuren, dat de classis Groningen het bewuste besluit nam en de kerkeraad het volste vertrouwen in de wijsheid en het beleid der synode uitspreekt.

6° Een missive van twee ouderlingen te Groningen, die, mede namens vele andere kerkeraadsliden bezwaar maken tegen de adresactie van vele ouderlingen na de kerkdiensten aldaar op Zondag 7 November.

7° Een brief van dr S. O. Los c. s., waarin zij mededeeling doen van hun bevreemding, dat de synode hen tot een samenspreking uitnoodigde, nadat en niet vóórdat zij een beslissing had genomen inzake hun bezwaarschriften.

8° Een schrijven van den kerkeraad te Bergschenhoek met verzoek om toezending van de door de synode afgewezen bezwaarschriften.

9° Een door ds J. van der Meulen te Schiedam aan de synode toegezonden afschrift van een brief door hem geschreven aan ds G. Boersema e. a. met protest tegen de door hen gevolgde ongereformeerde handelwijze en een woord aan de synode om aan zulk een methode voor goed een einde te maken.

10° Een missive van de predikanten Los, Meulink, Rietberg, Schippers, Van 't Veer en De Vries, gericht tot de deputaten voor samenspreking met de bezwaarden, waarin zij mededeelen, niet overtuigd te zijn van de juistheid der uitspraak van de synode Sneek/Utrecht aangaande het genadeverbond sub 3 en waarin zij hun gevoel nader uiteenzetten.

11° Een brief van de deputaten inzake het tuchtrecht der meerdere vergaderingen met mededeeling, dat zij met hun arbeid nog niet konden gereed komen.

12° Bericht van den kerkeraad van Rotterdam-C., dat hij zich conformeert aan het besluit der synode inzake de kwestie ds Bakker.

13° Bericht van prof. Schilder, dat hij weer verhinderd is de zittingen der synode bij te wonen.

14° Verzoek van de classis 's Hertogenbosch om advies inzake hetgeen haar te doen staat met een candidaat, die zich bij zijn peremptoir examen niet kon vereenigen met de besluiten der generale synode van 1942, met name wat betreft het genadeverbond.

15° Een schrijven van mevrouw Van Lier—Schmidt Ernsthäusen te Scheveningen.

Voor kennisgeving aangenomen.

16° Telegram van het studentencorps F.Q.I. te Kampen, waarin het de synode wijsheid bij haar arbeid toebidt.

17° Bericht van verschillende door de synode benoemde gedelegeerden voor de evacuatie, dat zij deze benoeming aannemen.

18° Schrijven van br Boessenkool te Vroomshoop.

19° Missive van den kerkeraad te Oud-Beijerland inzake zijn lidmaatschap van de Vereeniging voor Hooger onderwijs op gereformeerden grondslag.

20° Schrijven van br H. Buitenbos te Enschede.

21° Bericht van ds J. W. Eggink, ds C. B. Bavinck, Dr L. van der Zanden, prof. Van der Maas en prof. Sizoo, dat zij hun benoeming aannemen tot deputaat respectievelijk voor de zending onder heidenen en Mohammedanen, voor de zending onder Joden en voor evangelisatie onder de studeerenden.

22° Rapport van de deputaten, die zitting hebben in de Nederlandsche Zeemanscentrale.

De synode besluit de stukken 1—7 en 9 ter fine van advies in handen te stellen van commissie I; het stuk sub 10 in die van de commissie voor de samenspreking met de bezwaarde broeders.

ARTIKEL 225.

Ouderling Wielenga rapporteert over het verslag van deputaten voor *advies inzake de finantieele contrôle* namens commissie V, M 7 [bijlage XLIV en XLIVa].

Rapport
finantieele
contrôle.

De synode neemt de volgende conclusies der commissie aan:

1° dat aan de deputaten voor advies inzake de finantieele contrôle de bijzondere dank van de generale synode zal worden betuigd voor den omvangrijken arbeid door deze deputaten in het belang der kerken verricht;

2° dat alle door de generale synode benoemde deputaatschappen zich moeten houden aan de reeds vroeger gegeven voorschriften inzake de administratie en het finantieel beheer en de contrôle daarop;

3° dat alle deputaatschappen bij het benoemen van een accountant gebonden zijn aan de keuze uit leden van het Nederlandsch Instituut van Accountants of de Vereeniging van academisch gevormde Accountants;

4° om indien deputaten voor de Landelijke Samenwerking artikel XIII K.O. er in bewilligen om aan de synode inzage te geven van hun jaarverslagen en de daarover uitgebrachte accountantsrapporten, deze mede te stellen in handen van de deputaten voor advies inzake de finantieele contrôle, opdat deze ook hieromtrent aan de synode kunnen adviseeren;

5° dat de benoemde accountants van de deputaatschappen, die hen benoemden, opdracht moeten ontvangen om een exemplaar van hun rapport rechtstreeks te zenden aan de deputaten voor advies inzake de finantieele contrôle;

6° dat de door de generale synode benoemde deputaatschappen van elke accountantsbenoeming moeten kennis geven aan deputaten voor advies inzake de finantieele contrôle en dat laatstgenoemden aan de benoemde accountants mededeelen, welke voorschriften de generale synode inzake de administratie en het beheer der finantiën heeft genomen, waarbij zij den accountants verzoeken om in hun rapporten duidelijk te doen uitkomen of tot décharge kan worden geadviseerd en zoo niet wat daaraan in den weg staat en hoe dat kan worden verholpen;

7° dat deputaten voor advies inzake de finantieele contrôle het recht hebben om, indien voor 1 Juli 1944 bij hen niet van alle deputaatschappen een kennisgeving is ingekomen, als sub 6 bedoeld, zelf accountants aan te wijzen voor de contrôle van de nalatige deputaatschappen;

8° voortaan bij de benoeming van deputaten, aan deze mededeeling te doen van de sub 2, 3, 5, 6 en 7 genoemde besluiten;

9° dat deputaten voor advies inzake de finantieele contrôle aan de generale synode rapporteeren, welke deputaten op grond van de bij hen ingekomen accountantsrapporten, wat hun finantieel beheer betreft, kunnen worden gedéchargeerd en welke niet, in het laatste geval met opsomming van de redenen door de desbetreffende accountants daarvoor genoemd;

10° dat de taak van deputaten voor advies inzake de finantieele contrôle zich beperkt tot een adviseerende en dan nog desgevraagd, indien het betreft kerken, zendende kerken en deputaatschappen, die niet door de generale synode zijn benoemd;

11° deputaten te benoemen voor het geven van advies aan kerken en deputaatschappen inzake de belegging van gelden;

12° opnieuw deputaten voor advies inzake de finantieele contrôle aan te wijzen, met instructie als boven omschreven en met de opdracht om hun rapport aan de volgende synode in te zenden vóór den aanvang van de zittingen dier synode.

Op voorstel van ouderling De Jong wordt hieraan toegevoegd de conclusie

13° een lijst van alle deputaatschappen en van de gironummers dezer deputaatschappen aan alle kerken toe te zenden.

ARTIKEL 226.

Schorsing
der zitting.

De praeses schorst de zitting.

ARTIKEL 227.

Heropening.

De praeses heropent de zitting en laat zingen Gezang 23 : 5.

ARTIKEL 228.

Naar aanleiding van een opmerking van ds Wiersinga besluit de synode de aandacht van verslaggevers nog eens te vestigen op hun verplichting de kopy van hun verslagen aan het moderamen ter goedkeuring voor te leggen, alvorens zij die publiceren.

Pers.

ARTIKEL 229.

De praeses verwelkomt ds Meijering en dr Van Rooijen, die in verband met de behandeling van rapporten inzake artt. XI en XIII K.O. aanwezig zijn.

Verwelkoming
ds Meijering, en
dr Van Rooijen.

ARTIKEL 230.

Ouderling Wessels brengt namens commissie V verslag uit over *het rapport der deputaten voor art. XIII K.O.* met aanvulling, H 1 [bijlagen XLV, XLVa en XLVb].

Rapport deputaten
art. 13.

De conclusies worden door de synode met een kleine wijziging aangenomen en luiden als volgt:

1° aan deputaten décharge te verleen en voor het gevoerde beheer en haar dank uit te spreken voor den velerlei verrichten arbeid;

2° dat de synode zelf een opwekking doe uitgaan tot de synodale ressorten Friesland (noordelijk gedeelte) en Friesland (zuidelijk gedeelte), alsmede tot de kerk van Amsterdam, om zich bij de Landelijke Samenwerking aan te sluiten;

3° als haar oordeel uit te spreken, dat het toelaten van een enkele kerk uit een ressort, dat niet bij de Landelijke Samenwerking is aangesloten, in het algemeen niet gewenscht moet worden geacht, maar dat artikel 148 2° synode van Sneek toch niet zoo moet worden opgevat, dat dit elke uitzondering zou uitsluiten;

4° ter beantwoording van de vraag van deputaten of het toelaatbaar is, dat een kerk zich losmaakt uit het synodaal verband, dat tot de Landelijke Samenwerking is toetreden, uit te spreken:

dat het recht eener kerk hiertoe uiteraard niet kan worden ontkend, doch dat, vooral nu de kwestie van een rechte omslagvorming in onderzoek is, het zeer ongewenscht geacht moet worden, dat één of meer kerken binnen een bepaald ressort zich individueel van de Landelijke Samenwerking losmaken, omdat daardoor aan het beginsel van onderling hulpbetoon in dat ressort in het bijzonder en aan de Landelijke Samenwerking in 't algemeen ernstig afbreuk gedaan zou worden;

5° als haar oordeel uit te spreken, dat duurte-toeslagen, vooral voor de lagere pensioenen, in dezen tijd dringen gewenscht zijn, waarbij de plaatselijke kerk in de eerste plaats is aangewezen om elk geval te beoordeelen; waar nog kortingen overeenkomstig de besluiten van Arnhem en Middelburg worden toegepast, moeten deze allereerst worden opgeheven;

6° dat de in het rapport van deputaten gestelde vraag of bij het hertrouwen van een predikantsweduwe de kinderen uit het eerste huwelijk recht blijven houden op kindergeld, niet toestemmend kan beantwoord worden;

7° alleen in bijzondere gevallen, ter beoordeeling van de kerken, kan een uitkeering worden verleend;

8° tot de kerk van Amsterdam het dringend verzoek te doen uitgaan, dat zij haar verplichtingen, voortvloeiende uit het kerkverband, ook ten opzichte van de generale kas voor artikel XIII K.O. na zal komen;

9° den quaestor op te dragen, voor dit deputaatschap een afzonderlijke giro-rekening of tijdelijk een bankrekening te openen;

10° dat de synode voortaan bij de benoeming van haar deputaten er rekening mee houdt, dat deze niet in meerderheid deel uitmaken van deputaten voor de Landelijke Samenwerking;

11° aan deputaten op te dragen voortaan bij de Landelijke Samenwerking er op aan te dringen, een overzicht te ontvangen van de handelingen dezer deputaten en wat de finantiën betreft, te bevorderen, dat het financiële verslag worde gecontroleerd door de commissie van advies voor de financiële contrôle;

12° opnieuw deputaten te benoemen en aan dezen op te dragen de uitvoering van de bepalingen betreffende de toekenning van emeritaatsgelden en pensioenen voorzoover het hulpbetoon der gezamenlijke kerken aangaat; alsmede van de overige inzake artikel XIII K.O. door deze synode genomen besluiten naar de voor deze deputaten gestelde instructie.

Conclusie 7 wordt nog aangehouden (zie artikel 235).

ARTIKEL 231.

Wijziging uit-
uitvoering art. 13.

Eveneens rapporteert ouderling Hessels over het in druk verschenen rapport van deputaten voor advies omtrent *wijziging van de regeling tot uitvoering van artikel XIII K.O.*, ingediend bij de generale synode van Utrecht 1943, H 2 [bijlage XLVI].

De synode neemt het volgende voorstel der commissie aan:

dat de synode overwegende

dat uit de terzake bij haar ingekomen rapporten is gebleken:

a. dat verbetering wenschelijk en mogelijk is in de tot nu toe gevolgde wijze van omslag der lasten voortvloeiende uit artikel XIII der K.O.

b. dat een met de stijging van het zielenaantal der kerken onevenredige stijging van die lasten in de toekomst kan worden verwacht en naar wegen en middelen moet worden gezocht om deze onevenredige stijging te voorzien;

c. dat de tot nu toe verrichte arbeid nog geen voldoende grond geeft om te beslissen welke weg zal worden ingeslagen;

besluit:

a. deputaten te benoemen om met inachtneming van hetgeen terzake aan deze vorige synoden is gerapporteerd:

1° na te gaan op welke wijze het meest doeltreffend kan worden voorzien in de hiervoor onder sub a. en b. weergegeven overwegingen;

2° van het resultaat van haar werkzaamheden rapport uit te brengen aan de volgende synode en dit indien eenigszins mogelijk 9 maanden te voren aan de kerken toe te zenden.

b. deputaten hartelijk dank te zeggen voor hun veelomvattenden arbeid en bijzondere waardeering uit te spreken voor de broeders die al deze becijferingen hebben verricht.

ARTIKEL 232.

Ouderling Hessels rapporteert namens commissie V over een *schrijven van de gereformeerde kerk van Groningen* d.d. 18 Juni betreffende een rapport van deputaten ad artikel XIII K.O. inzake de opdracht van de particuliere synode van Groningen van 8 Juli 1942, handelende over de verdeling van bijdragen naar artikel XIII enz., H 5 [bijlage XLVII].

Rapport inzake
schrijven van de
kerk te Groningen
over onttrekking
L. S.

Op voorstel der commissie besluit de synode er bij de kerk van Groningen sterk op aan te dringen zich niet aan de Landelijke Samenwerking te onttrekken, alvorens nieuwe regelingen kunnen worden voorgesteld en beoordeeld.

ARTIKEL 233.

Namens commissie V rapporteert ouderling Hessels over een schrijven van de particuliere synode van Zuid-Holland (zuidelijk gedeelte) inzake *verhoging van de pensioenen der emeriti-predikanten*, H 3 [bijlage XLVIII].

Verhoging
pensioenen
emeriti.

Op voorstel der commissie spreekt de synode uit, dat de plaatselijke kerk de eerste roeping heeft tot verhoging der pensioenen en voorts, dat voor een groot deel reeds aan de wenschen der particuliere synode is voldaan, daar de landelijk samenwerkende kerken reeds de noodige maatregelen ter zake hebben getroffen.

ARTIKEL 234.

Ouderling Hessels rapporteert namens commissie V over een schrijven van de particuliere synode van Overijssel inzake *wijziging der pensioenen* ad artikel XIII K.O., H 4.

Wijziging
pensioenen
art. 13 K. O.

Dit rapport wordt voor nader advies teruggewezen naar de commissie (zie artikel 265).

ARTIKEL 235.

Conclusie 7 bij het rapport van commissie V over dat van de deputaten ad artikel XIII K.O. (cf. artikel 230) wordt nu na eenige wijziging aldus door de synode aangenomen:

Conclusie 7 inzake
rapport art. 13
K. O.

7° aan de kerken die niet aan de Landelijke Samenwerking meewerken te adviseeren een reservefonds te vormen en voor wat de landelijk samenwerkende kerken betreft voorloopig jaarlijks voor een reservefonds f 50.000.— op te brengen.

ARTIKEL 236.

De praeses verwelkomt *ouderling Hartsuijker*, die den vertrokken ouderling Zuidema vervangt en door opstaan instemming betuigt met de belijdenisschriften der gereformeerde kerken in Nederland.

Ouderling
Hartsuijker.

ARTIKEL 237.

Ouderling Hessels vestigt er de aandacht op, dat kerken zich tegen een lage premie verzekeren kunnen tegen de kosten der *verzorging van een hulpprediker*, die in den dienst der kerk invalide wordt.

Verzekering
tegen invaliditeit
hulpprediker.

ARTIKEL 238.

Uitkeering
vrouwelijke
familieleden van
predikanten naar
art. 13 K. O.

Op verzoek van prof. Grosheide besluit de synode aan de te benoemen commissie van 6 leden inzake de uitvoering van art. XIII K.O. (cf. artikel 231) op te dragen te onderzoeken, of er mogelijkheid bestaat aan vrouwelijke familieleden van ongehuwde predikanten, die geruimen tijd de huishouding dier predikanten hebben waargenomen, na den dood dier predikanten een uitkeering te doen naar artikel XIII K.O.

ARTIKEL 239.

Rapport
deputaten ad
art. 11 K. O.

Ds Meijering leest het rapport voor van de deputaten ad artikel XI K.O. met aanvulling, I 1 [bijlage II, L en LI].

Ouderling Hekkert rapporteert hierover namens commissie V.

Op voorstel der commissie besluit de synode

1° de handelingen van deputaten en de rekening over het tijdvak 1 Augustus 1939—31 Juli 1943 goed te keuren en den penningmeester décharge te verleenen van het gevoerde beheer onder voorbehoud van accoordverklaring van deputaten voor advies inzake finantieele contrôle en hem met de andere deputaten hartelijk dank te zeggen voor de door hen verrichten arbeid;

2° aan de te benoemen deputaten de behartiging der zaken van artikel XI K.O. op te dragen onder verantwoording aan de volgende synode;

3° aan deputaten op te dragen een postrekening of tijdelijk een bankrekening te openen ten name van den penningmeester en de niet belegde gelden daarop te storten.

De praeses dankt in 't bijzonder ds Meijering, die afgetreden is als secretaris/quaestor van dit deputaatschap, voor den gewichtigen arbeid, dien hij voor de kerken gedurende vele jaren verricht heeft.

ARTIKEL 240.

Rapport
afscheidings-
collecte.

Ds Meijering leest het door ds E. A. Groenewegen opgestelde rapport voor van de generale deputaten ad artikel XI inzake het restant der Afscheidingscollecte [bijlage LII].

Ouderling Hekkert brengt hierover namens commissie V verslag uit.

Op voorstel dezer commissie besluit de synode

1° de handelingen van deputaten goed te keuren en den penningmeester, ds E. A. Groenewegen, onder dankzegging décharge te verleenen van het gevoerde beleid gedurende het tijdvak 1 Juni 1939—31 Mei 1943 onder voorbehoud van accoordverklaring van deputaten van advies inzake finantieele contrôle;

2° de te benoemen deputaten te machtigen tot het verdere beheer der nog aanwezige gelden en onder verantwoording aan de volgende synode tot het nemen van die maatregelen, welke hun daarbij noodig en dienstig voorkomen.

ARTIKEL 241.

Pauze.

Nadat de praeses heeft medegedeeld, dat de avondzitting der synode in comité zal gehouden worden, schorst hij de vergadering.

Zitting van Woensdag 10 November 1943.

ARTIKEL 242.

De praeses opent de zitting, laat zingen Ps. 119 : 53 en gaat voor in gebed. Opening.

ARTIKEL 243.

Het appèl-nominaal wordt gehouden. Afwezig zijn de hoogleraren Bavinck, Van Gelderen, Greijdanus, Schilder en Waterink. Appèl-nominaal.

ARTIKEL 244.

De scriba leest de acta voor van artikel 157—178. Deze worden vastgesteld. Acta.

ARTIKEL 245.

Prof. J. Ridderbos leest voor *het rapport en advies van deputaten voor de samenspreking* met de broeders, die tegen de leeruitspraken van 1905 of van 1942 gravamina hadden ingediend [bijlage LIII]. Rapport en advies deputaten samenspreking met de bezwaarden.

De deputaten stellen voor opnieuw deputaten te benoemen, om andermaal de broeders uit te noodigen tot een samenspreking met hetzelfde doel als de vorige maal. Eveneens, dat aan deze broeders het volgende gemeld worde:

1° dat de synode opnieuw deputaten heeft benoemd met opdracht om andermaal de broeders uit te noodigen tot een samenspreking met hetzelfde doel als de vorige maal;

2° dat de synode intusschen niet wil nalaten er nadruk op te leggen, dat in onze kerken niets mag worden geleerd, dat met de betrokken leeruitspraken niet ten volle in overeenstemming is.

De bespreking van rapport en advies wordt onderbroken door de pauze.

ARTIKEL 246.

De praeses heropent de zitting en laat zingen Ps. 68 : 10. Heropening.

ARTIKEL 247.

Dr Hoek leest de acta voor van artt. 179—198, welke aldus worden vastgesteld. Acta.

ARTIKEL 248.

De discussies over het rapport over de *samenspreking met de bezwaarde broeders* wordt voortgezet en opnieuw door de pauze onderbroken. Voortzetting bespreking.

ARTIKEL 249.

De praeses heropent de zitting en laat zingen Ps. 75 : 4. Heropening.

ARTIKEL 250.

Beslissing
uitgesteld.

De bespreking van het rapport over de samenspreking wordt opnieuw voortgezet.

Daarna besluit de synode *de beslissing uit te stellen*, totdat commissie I zal geadviseerd hebben over de vele ingekomen stukken rakende het verbond en de desbetreffende uitspraken der synode (zie art. 257).

ARTIKEL 251.

Sluiting.

De assessor gaat voor in dankzegging, waarna de praeses de zitting sluit.

Zitting van Donderdagmiddag 11 November 1943.

ARTIKEL 252.

Opening.

De praeses opent de zitting en laat zingen Ps. 77 : 7.

ARTIKEL 253.

Acta.

De 1e scriba leest de *acta*, art. 179—218, welke na een kleine wijziging worden goedgekeurd.

ARTIKEL 254.

Wijziging eener
uitspraak der
synode inzake
huwelijks-
bevestiging.

Ds Douma stelt namens commissie VI voor, dat de uitspraak der synode *inzake de missives van de classes Drachten, Warfum en Kollum*, sub 2° (cf. art. 211) aldus gewijzigd worde:

2° dat huwelijken tusschen doopleiden en dat gemengde huwelijken, waarbij de niet-gereformeerde huwende er in bewilligt, dat kinderen uit het huwelijk in de gereformeerde kerk gedoopt en in de gereformeerde leer opgevoed zullen worden, moeten worden bevestigd, tenzij ...

De synode neemt dit voorstel aan.

ARTIKEL 255.

Telegram
Kampen.

De praeses doet voorlezing van een *ingekomen telegram* van den kerkeraad te Kampen, waarin aan de synode de leiding des Heiligen Geestes wordt toegebeden en de hoop uitgesproken, dat zij alles in het werk zal stellen om scheuring te voorkomen.

ARTIKEL 256.

Rapport over in-
gekomen stukken
inzake de
gravamina, en
schrijven aan
de kerken.

Prof. J. Ridderbos rapporteert namens commissie I aangaande een aantal ingekomen stukken in verband staande met de beslissing der synode inzake de bij haar *ingekomen gravamina* [bijlage LIV].

De commissie adviseert het volgende besluit te nemen:

De synode,

kennis genomen hebbende van een aantal ingekomen stukken, die er op

aandringen, dat de synode met het oog op de eenheid en den vrede der kerken niet één bepaalde verbondsbeschouwing in onze kerken voor bindend zal verklaren,

constateerende,

a. dat zij ten volle bereid is, alles te doen wat in haar vermogen is om den vrede en de eenheid der kerken te bevorderen,

b. dat dit alleen in den weg der waarheid kan geschieden, en dat in genoemde stukken geen enkel bewijs wordt bijgebracht om het beroep op Schrift en belijdenis, door de synode voor haar beslissing gedaan, te weerleggen,

c. dat in deze stukken wel tot uiting schijnt te komen, dat er aangaande beteekenis en strekking van de door deze en de vorige synode genomen beslissingen bij sommigen eenige misverstanden bestaan,

besluit

een schrijven aan de kerken te richten, waarin de voornaamste dezer misverstanden zooveel mogelijk worden opgehelderd.

Ook leest prof. J. Ridderbos een concept-schrijven aan de kerken, als in dit advies bedoeld, voor.

De synode neemt na bespreking dit advies en het concept-schrijven met algemeene stemmen aan [bijlage LV].

De praeses spreekt over deze eenparige beslissing de groote dankbaarheid der synode uit.

ARTIKEL 257.

Aan de orde komt thans weer het rapport en advies van deputaten voor de samenspreking met de bezwaarde broeders (cf. artt. 245 en 250). Het voorstel der deputaten sub 1° wordt met algemeene stemmen aangenomen. Het voorstel sub 2° is na de beslissing der synode inzake de ingekomen stukken (cf. art. 256) door de commissie teruggenomen in afwachting van het resultaat der samenspreking.

Beslissing inzake
rapport
samenspreking.

ARTIKEL 258.

Prof. J. Ridderbos rapporteert namens commissie I *inzake een vraag van de classis 's Hertogenbosch*.

Rapport over
vraag der classis
's Hertogenbosch.

Op voorstel der commissie besluit de synode als volgt:

de synode, *kennis genomen hebbende* van een vraag der classis 's Hertogenbosch, hoe te handelen ten aanzien van een candidaat, die op het peremptoir examen verklaarde geen instemming te kunnen betuigen met de leeruitspraken van 1942, met name wat betreft het genadeverbond,

besluit aan de te benoemen deputaten voor het houden van een samenspreking met de inzenders van gravamina op te dragen, bedoelden candidaat tot een samenspreking uit te noodigen en daarna de synode te dienen van rapport en advies.

Dr Hoek deelt mede, dat zich bij een praeparatoir examen in de classis 's Gravenhage een zelfde geval voordeed. De classis benoemde een commissie voor samenspreking met den betrokkene. Op de vraag, of ook deze candidaat aan de samenspreking vanwege de synode eventueel zal kunnen deelnemen, antwoordt de synode bevestigend.

ARTIKEL 259.

Deputaten voor
samenspreking.

Tot *deputaten voor de samenspreking* met de bezwaarde broeders worden opnieuw benoemd de hoogleeraren Berkouwer, Grosheide, Den Hartogh, J. Ridderbos en dr Polman.

ARTIKEL 260.

Onderteekening
leeruitspraken
van 1942.

Namens commissie I rapporteert prof. J. Ridderbos aangaande een voorstel inzake *onderteekening van de leeruitspraken van 1942* (cf. art. 176 [bijlage LVI]).

Op voorstel der commissie spreekt de synode uit:

1° dat, zoover de classes gewoon zijn, aan inkomende dienaren des Woords behalve de belijdenisschriften ook de uitspraak van Assen 1926 ter onderteekening voor te leggen, het voor de hand ligt, hetzelfde te doen met de uitspraken van 1942;

2° dat de synode harezijds geen genoegzame reden aanwezig acht om aan het te dezen aanzien vroeger beslotene iets toe te voegen.

ARTIKEL 261.

Avondmaals-
diensten voor
zieken.

Namens commissie IV rapporteert ds Wiersinga over een schrijven van de classis Amersfoort inzake de *deelname van zieken aan het Heilig Avondmaal* [bijlage LVII].

Op voorstel der commissie spreekt de synode uit:

1° dat er geen bezwaar tegen kan bestaan voor zieken, ouden van dagen officieele diensten te beleggen, bijzonder ook voor de viering van het Heilig Avondmaal;

2° van deze uitspraak mededeeling te doen aan de classis Amersfoort en de kerk van Baarn.

ARTIKEL 262.

Finantieel verslag
Evangelisatie-
arbeid in België.

Ouderling Netelenbos rapporteert namens commissie IV over *het finantieel verslag van den evangelisatie-arbeid in België* over de jaren 1939/1942.

Op voorstel der commissie besluit de synode

1° deputaten dank te zeggen voor hun arbeid;

2° goed te keuren het verslag over 1939/1942 en deputaten te déchargeeren voor hun beheer;

3° deputaten te verzoeken een eigen postrekening aan te vragen of tijdelijk een bankrekening.

ARTIKEL 263.

Finantieele con-
trôle arbeid
deputaten Utrecht
1942, art. 24.

Namens commissie IV rapporteert ouderling Jaarsma over het verslag van de *finantieele contrôle over den arbeid van deputaten Acta Utrecht 1942, art. 24* [bijlage LVIII].

Op voorstel der commissie besluit de synode den deputaten voor de behartiging der finantiën décharge te verleen. Aanbevolen wordt

1° eenige uitbreiding te geven aan het aangehouden kas-, bank- en giroboek, zoodat de verschillende saldi aanstonds blijken;

2° het aanleggen van een register, waaruit per kerk en per classis en per provincie kan blijken, welke bedragen werden ontvangen.

ARTIKEL 264.

Ouderling Salomons rapporteert namens commissie IV over het verslag van den arbeid der deputaten, die namens de gereformeerde kerken zitting hebben in de *Nederlandsche Zeemanscentrale* [bijlage LIX]. Verslag deputaten
Zeemanscentrale.

De synode neemt het voorstel der commissie aan:

1° deputaten dank te zeggen voor den verrichten arbeid;

2° opnieuw deputaten te benoemen om zitting te nemen in de Nederlandsche Zeemanscentrale met opdracht ter volgende generale synode rapport uit te brengen.

De synode benoemt opnieuw tot deputaten ds H. J. Heida en dr B. A. Knoppers.

ARTIKEL 265.

Ouderling Hessels rapporteert namens commissie V opnieuw over een schrijven van de particuliere synode van Overijssel inzake *wijziging ad art. XIII K. O., H 4* (cf. art. 234) [bijlage LX]. Wijziging
pensioenen art. 13.

De gewijzigde conclusie wordt aangenomen, volgens welke de synode besluit op het voorstel van Overijssel niet in te gaan en er bij de classes op aan te dringen, dat voor de predikantstraktementen een bepaald minimum wordt vastgesteld.

ARTIKEL 266.

Op voorstel van het moderamen besluit de synode op den *brief van den kerkeraad van Oud-Beijerland* (art. 224), sub 2° te antwoorden, dat er een groot verschil is tusschen het instandhouden van een eigen inrichting der kerken en het contribueeren aan een bepaalde vereeniging, zoodat er geen reden is voor de synode om de vraag, of de kerkeraad op grond van de door hem genoemde overweging voor het lidmaatschap van de vereeniging voor hooger onderwijs op gereformeerden grondslag behoort te bedanken, aan de orde te stellen.

Vraag
Oud-Beijerland.

ARTIKEL 267.

De synode gaat over tot een zitting in comité-generaal.

Comité-generaal.

Zitting van Vrijdag 12 November 1943.

ARTIKEL 268.

Na een zitting in comité-generaal rapporteert ds Duursema, dat, gelijk in een comité-zitting besloten werd, in *het verslag van het aan prof. Greijdanus gebrachte bezoek* de woorden „afgedacht van” op diens verzoek zijn vervangen door „daargelaten”.

Rapport inzake
verslag bezoek
aan
prof. Greijdanus.

ARTIKEL 269.

Ds Duursema rapporteert namens commissie II inzake enkele *ingekomen stukken* van de kerken van Amsterdam-Zuid en Enschede, van de classis Haarlem en de particuliere synode van Overijssel rakende de bevoegdheid der meerdere vergaderingen, G 1c en 3b—d.

Rapport over ingekomen stukken
inzake tuchtzaken
meerdere
vergaderingen.

Op voorstel der commissie besluit de synode

1° aan de betrokken vergaderingen te antwoorden, dat het niet gewenscht is de opdracht der deputaten voor het tuchtrecht uit te breiden, omdat deze deputaten reeds ver gevorderd zijn met hun arbeid, terwijl waarschijnlijk hun rapport toch wel meer licht zal geven over de verhouding van de plaatselijke kerken tot de meerdere vergaderingen;

2° aan den kerkeraad van Amsterdam-Zuid bovendien te vragen een vernieuwd verzoek bij de synode in te zenden, indien hij nog prijsstelt op behandeling van zijn verzoek na de ontvangst van het rapport der deputaten-tuchtrecht, nu zijn tevoren ingezonden verzoek (door de gevangenschap van ds Van der Woude) is verloren gegaan.

ARTIKEL 270.

Tweede schrijven
br J. Boessenkool. Namens commissie VI rapporteert ouderling Hoekstra (voor ouderling Tange, die reeds vertrokken is) inzake *een tweede schrijven van br J. Boessenkool* te Vroomshoop.

Op voorstel der commissie besluit de synode hem te berichten, dat zij op dit schrijven, dat geen nieuwe gronden aanvoert, niet kan ingaan, maar hem vermaant den weg in 't vorig antwoord der synode gewezen, te bewandelen.

ARTIKEL 271.

Geen bezwaren
tegen beslissingen
der synode meer
op deze synode. Nadat op advies van prof. Dijk besloten is, dat *bezwaren tegen beslissingen der synode* niet meer op deze synode kunnen worden ingebracht, wordt de eerstvolgende zitting der synode vastgesteld op Dinsdag 14 December, des morgens 9 uur.

ARTIKEL 272.

Schrijven van
medeleven. De synode besluit een *schrijven van medeleven* te richten tot dr J. J. C. van Dijk, ds Van der Vegt, ds Van Arkel, aan de gevangen genomen predikanten en hun echtgenooten.

ARTIKEL 273.

Slotwoord. De praeses spreekt een kort *slotwoord*, waarin hij zegt, dat de leden der synode opgelucht huiswaarts kunnen gaan. We zien weer een weg, die tot een bevredigende oplossing kan leiden. Worde dit ook in ons gebed van den Heere begeerd. Aan de commissie voor de samenspreking met de bezwaarde broeders wordt wijsheid toegewenscht.

ARTIKEL 274.

Sluiting. Bij afwezigheid van den assessor gaat dr Kraan voor in dankgebed, waarna de praeses de zitting sluit.

Zitting van Woensdag 15 December 1943.

ARTIKEL 275.

Opening. De praeses opent de zitting, laat zingen Ps. 138 : 4 en gaat voor in gebed.

ARTIKEL 276.

Het appèl-nominaal wordt gehouden. Van de prae-adviseerende leden blijken afwezig te zijn de professoren Aalders, Van Gelderen, Schilder en Waterink; van de leden ds Van der Woude en ouderling Hommes, die door hun secundi vervangen zijn, respectievelijk dr Kroeze en ouderling Van der Steen. Appèl-nominaal.

ARTIKEL 277.

In een kort *openingswoord* verwelkomt de praeses alle broeders, herdenkt hij wijlen ds Van Arkel, die sinds de laatste zitting de synode als adviseerend lid door den dood ontviel; ook vertolkt hij het medeleven der synode met ds Van der Woude en ouderling Hommes, die zich nog steeds in gevangenschap bevinden en met dr A. A. L. Rutgers, den praeses van de deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid, die sinds kort werd gevangen genomen. Voorts wijst de praeses op de belangrijke vragen, die ter synode aan de orde komen en wekt de leden op ten aanzien daarvan den weg der consciëntie te bewandelen. Openingswoord.

ARTIKEL 278.

Dr Hoek leest de *acta* van artt. 219—241, welk gedeelte wordt goedgekeurd. Acta.

ARTIKEL 279.

Mededeeling wordt gedaan van de volgende *ingekomen stukken*: Ingekomen
stukken.

1° Een brief van br E. van Wermeskerken te Utrecht met bezwaren tegen de door de synode van 1943 genomen besluiten inzake de leer des verbonds.

2° Idem van br A. Kieft te Assen.

3° Idem van br J. H. de Lange te Kampen en van br J. Bos te Kampen.

4° Idem van br J. Boverhuis te Assen.

5° Schrijven van ds Joh. H. Rietberg te Maassluis met een bezwaar tegen prof. dr H. H. Kuyper.

6° Missive van prof. Schilder inzake de afwijzing der ingediende gravamina „tegen enkele uitspraken van 1942” en de gevraagde instemming der candidaten met deze uitspraken bij de kerkelijke examina (zie art. 290).

7° Bericht van prof. Aalders, dat hij verhinderd is de zittingen van 15 en 16 December bij te wonen.

8° Verzoek van de classis Heerenveen, dat in de vacature-ds De Jong in het deputaatschap voor den geestelijken arbeid in het IJsselmeer-gebied een deputaat benoemd worde uit Friesland, nader uit de classis Heerenveen.

9° Bericht van de broeders G. H. A. Grosheide, T. de Jong, ds L. P. Krijger, C. Steneker en C. Visser, dat zij gaarne als lid van het deputaatschap zullen optreden, waarvoor de synode hen benoemde.

10° Schrijven van ds J. Overduin, waarin hij bericht op 7 October j.l. in Dachau vrijgelaten te zijn en de synode dankt voor haar medeleven.

11° Schrijven van ds A. Schweitzer Jr, waarin hij namens zijn moeder dank betuigt voor de belangstelling der synode na het overlijden van zijn vader, ds A. Schweitzer.

12° Missive van mevrouw Van Lier—Schmidt Ernsthausen, wordt ter zijde gelegd.

13° Schrijven van br P. van Wageningen te Dokkum.

De synode spreekt uit, dat dit stuk thuis behoort op de tafel der volgende synode.

ARTIKEL 280.

Gelukwensch
ds Douma.

Op voorstel van den praeses besluit de synode een *schrijven van gelukwensch* te zenden aan ds J. Douma te Arnhem ter gelegenheid van diens zeventigsten verjaardag.

ARTIKEL 281.

Moeilijkheden met
de „Open Poort“.

Nadat de praeses heeft medegedeeld, dat door hem ontvangen is een schrijven van het Haagsch comité tot steun van den evangelisatiearbeid door de gereformeerde kerk te Brussel, d.d. 27 November j.l., met 5 bijlagen, rakende *moeilijkheden*, m. n. in verband met de uitgave van het Belgische evangelisatie-maandblad „De Open Poort“, welke stukken door hem ter hand gesteld zijn aan commissie V, rapporteert namens deze commissie ds W. M. le Cointre.

Op haar voorstel besluit de synode, overwegende, dat uit deze stukken blijkt, dat nog naar een oplossing der bestaande moeilijkheden gezocht wordt, te antwoorden, dat zij meent in dit stadium zich in deze aangelegenheid niet te moeten mengen, maar deze zaken over te laten aan de deputaten voor den evangelisatiearbeid in België.

ARTIKEL 282.

Credentiebrieven.

Namens commissie V rapporteert prof. Nauta inzake de stipulaties voorkomende in de *credentiebrieven* van de afgevaardigden ter generale synode [bijlage LXI, LXIa, en LXIb] (cf. art. 187).

De synode neemt het volgende voorstel der commissie aan:

de synode, kennis genomen hebbende van de credentiebrieven, welke de afgevaardigden der verschillende particuliere synoden ingediend hebben en speciaal van de daarin vervatte stipulaties,

erkennende dat aan de kerkelijke samenkomsten een zekere vrijheid moet verblijven haar credentiebrieven op te stellen in den door haarzelf gewilden vorm en dat zulks in het bijzonder ook geldt ten opzichte van de omschrijving der daarin vervatte stipulaties, speciaal met betrekking tot de al of niet opname daarin van de conformiteit aan de kerkenordening, spreekt echter uit:

1° dat een stipulatie, waardoor de particuliere synode haar afgevaardigden behalve aan de kerkenordening ook bindt aan „de verdere bepalingen der synodale samenkomsten onzer kerken“, in verband met het karakter en de bevoegdheid, welke de generale synode volgens de kerkenordening bezit, minder juist geacht moet worden en het derhalve beter is, die in de credentiebrieven der afgevaardigden ter generale synode niet op te nemen;

en 2° dat, bijaldien in deze credentiebrieven de stipulatie voorkomt van gebondenheid aan de kerkenordering, dit niet de bedoeling mag hebben om het, ook volgens artikel 87 der kerkenordering aan de generale synode toekomende recht om in de kerkenordering eventueele wijzigingen aan te brengen, in twijfel te trekken en evenmin om aan de kerkenordering een ander dan kerkelijk (en dus geen wettisch of juridisch) karakter toe te kennen;

en besluit het model-credentiebrief, als aanhangsel aan het rapport toegevoegd, ten gebruike door de particuliere synoden aan te bevelen.

ARTIKEL 283.

De synode gaat over tot een zitting in comité-generaal.

Comité-generaal.

ARTIKEL 284.

Na de pauze heropent de praeses de publieke zitting en laat zingen Ps. 86 : 6.

Heropening.

ARTIKEL 285.

De praeses leest een *schrijven* voor van prof. Greijdanus, dat aan hem gericht, doch ook voor de synode bestemd is. Deze neemt den brief voor kennisgeving aan.

Brief
prof. Greijdanus.

ARTIKEL 286.

Op voorstel van den praeses besluit de synode de zaak van *de binding* der candidaten aan de leeruitspraken van 1942 bij de kerkelijke examina te behandelen in comité-zitting.

Candidaten en
leeruitspraken.

ARTIKEL 287.

De synode besluit aan het *verzoek van prof. Greijdanus*, dat hij het prae-advies van commissie I breedvoerig bespreken mag, niet te voldoen, daar dit in de zittingen van November reeds breede en genoegzame bespreking vond, terwijl toen ook een omvangrijk stuk van prof. Greijdanus met bezwaren tegen genoemd prae-advies is voorgelezen. Prof. Greijdanus doet daarop een gedrukte uiteenzetting van zijn bezwaren aan de leden der synode uitdeelen.

Geen heropening
van het debat over
het praeadvies van
commissie I.

ARTIKEL 288.

Dr Polman ontvangt gelegenheid het dogmenhistorisch gedeelte van het prae-advies van commissie I op een bepaald punt te verdedigen tegen de *bestrijding*, die prof. Schilder daarvan gaf in zijn missive (cf. art. 279, sub 6).

Bestrijding
missive-Schilder.

ARTIKEL 289.

Prof. J. Ridderbos rapporteert, namens de daartoe aangewezen commissie over de *samensprekingen*, die met de bezwaarde broeders gehouden zijn.

Rapport
commissie
samenspreking.

De commissie stelt voor sub 2° van haar in een der vorige zittingen voorgestelde conclusie (cf. art. 257) nu eenigszins gewijzigd aldus te aanvaarden:

de synode besluit aan de broeders, die een gravamen hebben ingediend tegen een of meer van de in 1905 of in 1942 gedane uitspraken aangaande de leer te berichten, dat zij, gehoord het rapport harer deputaten aangaande de gehouden samensprekingen, niet wil nalaten er nadruk op te leggen, dat in onze kerken niets mag worden geleerd, dat met de betrokken leeruitspraken niet ten volle in overeenstemming is.

ARTIKEL 290.

Voorstel
ds Van Dijk.

Bij de breede bespreking, die op het rapport van prof. J. Ridderbos volgt, *dient ds Van Dijk het schriftelijk ingekomen advies van prof. Schilder* (art. 279, sub 6) *als voorstel in*, luidende:

de synode spreekt uit te kunnen verstaan, dat bij velen het bezwaar leeft, dat de tijd voor genoegzame bestudeering van bezwaarschriften en prae-advies ontbroken heeft door allerlei oorzaak; alsmede het bezwaar, dat uit inhoud en nadere bespreking van bezwaarschriften en prae-advies gebleken is, dat daarbij vraagstukken aan de orde gekomen zijn, welke in het huidige stadium in eenige vaststelling van een kerkelijk dogma geenszins een oplossing konden erlangen;

dat zij, mede door waarheid den vrede te dienen, bereid is aan zulk bezwaar tegemoet te komen;

en dat zij daarom voor wat de kerkelijke examina betreft, besluit terug te keeren tot den toestand van vóór 1942, zulks onder inwachting van den tijd, waarin door alle betrokkenen op voet van gelijkheid contact met de mindere vergaderingen alsnog kan worden verkregen en de in geding zijnde vraagstukken successievelijk langs den kerkelijken weg kunnen worden in bespreking gegeven.

Voorstel
ds Wiersinga.

Ds Wiersinga stelt voor aan het voorstel der commissie toe te voegen: de synode wijst er op, dat dit niet in strijd is met hetgeen in het schrijven aan de kerkeraden is geschreven, daar 1905 het bredere aspect van het verbond geenszins uitsluit.

Hierna wordt de zitting geschorst.

ARTIKEL 291.

Heropening.

De praeses heropent de zitting en laat zingen Ps. 65 : 2.

ARTIKEL 292.

Voortzetting
discussie.

De discussies over het rapport en het voorstel der commissie voor de samenspreking met de bezwaarde broeders worden voortgezet, doch niet beëindigd.

ARTIKEL 293.

Sluiting.

De assessor gaat voor in dankgebed, waarna de praeses de zitting sluit.

Zitting van Donderdag 16 December 1943.

ARTIKEL 294.

Opening.

De praeses opent de zitting, laat zingen Ps. 119 : 17 en gaat voor in gebed.

ARTIKEL 295.

Bij het appèl-nominaal blijkt, dat afwezig zijn de hoogleraren Aalders, Appèl-nominaal.
Van Gelderen, Schilder en Waterink.

ARTIKEL 296.

Dr Hoek leest het laatste gedeelte van de *acta* der November-zittingen. Acta.
Na een kleine wijziging wordt dit gedeelte vastgesteld.

ARTIKEL 297.

De besprekingen van den vorigen avond worden voortgezet. Ds Bos Voorstel ds Bos.
doet het volgende voorstel:

de synode besluit uit te spreken

1° dat zoowel de verklaring van 1905 als de uitspraak van 1942 inzake het genadeverbond gelezen moeten worden in het licht van het schrijven aan de kerken d.d. 23 Nov. 1943, waarin o. m. staat: „de synode erkent ten volle, dat in de leer des verbonds tweeërlei tot zijn recht moet komen: eenerzijds Gods vrijmachtige verkiezing, de krachtdadige werking Zijner genade, en de onwankelbare vastheid van het verbond der genade en der verzoening; anderzijds de roeping tot geloof en bekeering, die in den kring des verbonds uitgaat met een geheel eigen klem en niet slechts sommigen, maar *allen* kinderen der geloovigen als kinderen des verbonds voorhoudt zoowel den rijkdom van het hun geschonken voorrecht als ook de zwaarte hunner verantwoordelijkheid, indien zij op zoo groote zaligheid geen acht nemen”;

2° dat deze uitspraak, evenals alle synodebesluiten, voor vast en bondig moet gehouden worden naar art. XXXI K.O.

ARTIKEL 298.

Prof. J. Ridderbos verklaart, dat de commissie voor de samenspreking met de bezwaarde broeders bereid is *een gedeelte van het voorstel-Bos* Aangevuld voorstel der commissie.
aan het hare (cf. art. 289) toe te voegen. Het geheel luidt nu als volgt:

de synode besluit aan de broeders, die een gravamen hebben ingediend tegen één of meer van de in 1905 of in 1942 gedane uitspraken aangaande de leer te berichten, dat zij, gehoord het rapport harer deputaten aangaande de gehouden samensprekingen, niet wil nalaten er nadruk op te leggen, dat in onze kerken niets mag worden geleerd, dat met de betrokken leeruitspraken niet ten volle in overeenstemming is.

De synode spreekt hierbij uit, dat zij ten aanzien van de verklaring van Utrecht 1905 en de uitspraak van Sneek/Utrecht 1942 inzake het genadeverbond ten volle handhaaft haar schrijven aan de kerken d.d. 23 November 1943, waarin o. m. staat: „de synode erkent ten volle, dat in de leer des verbonds tweeërlei tot zijn recht moet komen: eenerzijds Gods vrijmachtige verkiezing, de krachtdadige werking Zijner genade en de onwankelbare vastheid van het eeuwige verbond der genade en der verzoening; anderzijds de roeping tot geloof en bekeering, die in den kring des verbonds uitgaat met een geheel eigen klem en niet slechts sommigen, maar *allen* kinderen der geloovigen als kinderen des verbonds voorhoudt zoowel den rijkdom van het hun geschonken voorrecht als ook de zwaarte hunner verantwoordelijkheid, indien zij op zoo groote zaligheid geen acht nemen.”

ARTIKEL 299.

Stemming. Nadat ds Wiersinga zijn voorstel heeft teruggenomen, gaat *de synode tot stemming over*. De uitslag daarvan is, dat vóór het aangevulde voorstel der commissie zich uitspreken: 8 prae-adviseerende leden, 47 leden en 3 adviseerende leden; tegen 1 lid. Prof. Greijdanus verklaart bij deze stemming dat hij tegen de eerste alinea en vóór de tweede alinea van het voorstel is; ds Bos legde de verklaring af, dat hij vóór stemt om den vrede en de eenheid der kerken te dienen.

De praeses spreekt een woord van groote dankbaarheid over de gevallen beslissing, waarin nagenoeg alle broeders zich konden vinden.

ARTIKEL 300.

Rectificatie
persbericht.

Prof. J. Ridderbos vestigt de aandacht op een *foutief persbericht*, als zou hij gezegd hebben, dat de synode niet op een of andere wijze candidaten, die niet instemmen met de leeruitspraken der synode, zou kunnen toelaten tot het ambt. In werkelijkheid had hij gezegd, dat de deputaten dat niet konden doen.

ARTIKEL 301.

Verklaring
ds Van Dijk.

Ds Van Dijk vraagt en ontvangt *toestemming in de Acta de verklaring te doen opnemen*, dat hij tegen het voorstel der commissie voor de samenspreking tot de bezwaarde broeders gestemd heeft, omdat hij vast overtuigd is, dat door dat voorstel onze kerken geleid worden in een weg, die z. i. groote schade zal doen aan het geloofsleven der gemeente, aan de komst van het Koninkrijk Gods en aan de ontplooiing van de gereformeerde theologie.

ARTIKEL 302.

Comité-generaal. De synode gaat over tot een zitting in comité-generaal.

ARTIKEL 303.

Heropening. De praeses heropent de publieke zitting en laat zingen Ps. 68 : 10.

ARTIKEL 304.

Bezwaarschrift
ds Rietberg tegen
prof. Kuyper.

De praeses stelt het *bezwaarschrift van Ds Rietberg tegen prof. Kuyper* aan de orde (cf. art. 279, sub 5).

Prof. Kuyper zegt toe, dat hij spoed zal maken met het onderzoek van wat „De Wachter” zou geschreven hebben. Wanneer hem daarbij zou blijken, dat „De Wachter” niet schreef in een geest als prof. Kuyper meende, dan zal deze laatste over zijn uitlating in „De Heraut”, publiek amende honorable doen.

Hiervan zal ds Rietberg mededeeling worden gedaan.

ARTIKEL 305.

Comité-generaal. De synode gaat over tot een zitting in comité-generaal.

ARTIKEL 306.

De praeses heropent de publieke zitting en laat zingen Ps. 75 : 4. Heropening.

ARTIKEL 307.

De praeses doet mededeeling van een gedrukte en aan alle leden der synode *toegezonden missive* van ds J. S. Post te Axel met een begeleidend schrijven van den kerkeraad aldaar en een brief van mr A. J. L. van Beeck Calkoen te Wageningen, alle rakende de leeruitspraken van de synode Sneek/Utrecht en de binding der candidaten daaraan. Waar deze zaken door de synode reeds zijn afgehandeld, worden deze stukken voor kennisgeving aangenomen. Ingekomen stukken.

ARTIKEL 308.

Ds Lammertsma vraagt, of de Acta der vorige en van deze synode nog niet in druk kunnen verschijnen. Druk acta.

De praeses antwoordt, dat het moderamen op dit punt zeer diligent is.

ARTIKEL 309.

Op verzoek van ds Lammertsma spreekt de synode uit, dat zooveel mogelijk zal worden nageleefd het door de synode van Utrecht (1905) bepaalde, dat alle bij de generale synode in te dienen *rapporten* minstens veertien dagen vóór den aanvang der synode moeten worden toegezonden aan al hare leden (met hun secundi) en haar praeadviseerende leden. Toezending rapporten.

ARTIKEL 310.

De synode benoemt tot *deputaat voor den geestelijken arbeid in het IJsselmeergebied* in de vacature-ds De Jong ds B. van Halsema te Ermelo. Deputaat geestelijke arbeid IJsselmeer-gebied.

ARTIKEL 311.

De synode besluit *provisorisch uiteen te gaan* niet alleen in verband met de zaken der zending onder heidenen en Mohammedanen, maar ook voor eventuele zaken, die de deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid ter tafel brengen en met het oog op mogelijke zwaarigheden in de kerken in verband met de genomen beslissingen inzake de leeruitspraken, in al welke gevallen het moderamen gemachtigd wordt de synode nogmaals samen te roepen. Provisorische sluiting.

ARTIKEL 312.

Mededeeling wordt gedaan van de volgende *besluiten*, die de synode in comité-zitting nam: Mededeeling van besluiten in comité-zitting genomen.

1° „De synode, kennis genomen hebbende van de vraag der classis 's Hertogenbosch, hoe te handelen met een candidaat, die bij peremptoir examen verklaarde geen instemming te kunnen betuigen met de leeruitspraken van 1942 en van een soortgelijke vraag der classis 's Gravenhage aangaande een geval, dat zich voordeed bij een peremptoir examen; en gehoord het rapport harer deputaten, waaruit blijkt, dat het bezwaar bij beide personen beperkt is tot één punt;

besluit aan genoemde classes te berichten, dat deze candidaten kunnen worden toegelaten, indien zij aangaande het betrokken punt beloven niets te zullen leeren, wat met de uitspraak der synode in strijd is en aangaande de overige punten hun instemming betuigen."

2° „In verband met het door de synode aan de classes gezonden schrijven, inhoudende, dat de classes bij praeparatoire- en peremptoire examens zich dienen te vergewissen, dat de candidaten instemmen met de leeruitspraken van 1942,

besluit de synode:

a. vijf deputaten te benoemen om de classes in geval van hierbij rijzende moeilijkheden van advies te dienen;

b. aan de classes hiervan bericht te doen, met mededeeling, dat ingeval candidaten bij praeparatoire of peremptoire examina verklaren, geen instemming te kunnen betuigen met eenig punt van de leeruitspraken van 1942, de beslissing aangaande de vraag, of zij wèl of niet kunnen worden toegelaten, niet dient te worden genomen dan na ingewonnen advies en met goedkeuring van bovengenoemde deputaten, uiteraard behoudens beroep op de generale synode."

ARTIKEL 313.

Mededeeling
benoeming.

Medegedeeld wordt, dat de synode tot *deputaten, bedoeld in art. 312, sub 2, benoemde*: ds N. Duursema, prof. F. W. Grosheide, ds B. van Halsema, prof. J. Ridderbos en ds J. de Vries, secundus dr W. G. Harrenstein.

ARTIKEL 314.

Roepende kerk
volgende synode.

De synode wijst *de kerk van Breda*, subsidiair die van Zwolle aan, om de volgende generale synode D.V. in 1946 samen te roepen.

ARTIKEL 315.

Slotrede.

De praeses houdt de *sluitingsrede*. Daarin spreekt hij woorden van hartelijken dank tot de leden en de prae-adviseerende leden der synode, tot de ontvangende kerk van Utrecht en met name tot ouderling B. Siemons van Utrecht en tot de gastvrouwen en -heeren in Utrecht, die allen hebben bijgedragen tot het richtig verloop der dingen.

Aan het einde van de synode gekomen, wilde spr. zich nog met een enkel woord tot de leden richten. Weliswaar bestaat door de provisorische sluiting van de synode de mogelijkheid, dat zij nog opnieuw zal samenkomen, maar in verband met de dingen, die nu voor haar aandacht werden geplaatst, is ze nu toch aan een eindpaal gekomen.

Wanneer we — aldus spr. — even terugzien op den in verschillende zittingen afgelegden weg, kunnen we constateeren, dat wel uitermate belangrijke vragen op onze synodale tafel gekomen zijn. Spr. denkt in de eerste plaats aan de kwesties van de wettelijkheid der synode, aan het promotierecht en aan de gravamina, maar daarnaast ook aan tal van andere punten, zooals de zendingszaken en het te stichten zendingscentrum, alsmede de geestelijke verzorging van den N.O.-polder, waarvoor ds P. de Jong reeds spoedig tot zijn ambtswerk zal ingaan. Het zal wel nooit zoo op een synode geweest zijn, dat er geen verschillende inzichten overblijven. Spr. stelt zich niet voor, dat allen volle bevrediging vonden in

de besluiten over de wettigheid der synode van 1942 en over de beslissing inzake het promotierecht, maar dat kan en zal onze eenheid toch niet in gevaar brengen noch breken, zoolang we onze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, ook temidden van verschillend inzicht, sterk gevoelen.

En dan zijn daar tenslotte de uitvoerige besprekingen over de gravamina. Er is verontrusting geweest in onze kerken. Spr. behoeft niet de besluiten in herinnering te brengen. Ze liggen met de besprekingen direct achter ons en klinken nog in ons hart na. Wanneer spr. weergaf voordat men uiteengaat, wat uiteindelijk besloten werd, dan ziet spr. in verband met de besprekingen hierin de beteekenis, dat eenerzijds de besluiten van 1905 en 1942 werden gehandhaafd, maar dat ook anderzijds verduidelijkt werd, dat daarmee allermintst werd bedoeld een eenzijdige verbondsleer en verbondsprediking in de kerken binnen te dragen en vast te leggen, maar juist de opzet voorzat, ten volle recht te laten wedervaren aan de volheid der verbondsopenbaring, aan de belofte en den eisch, aan de gave en de daarin besloten verantwoordelijkheid, aan den troost en de roeping van Gods heilig verbondswoord over de geslachten, ook over ons geslacht, dat in barre tijden de fakkel van het heil Gods mag overgeven aan het volgende geslacht. Dat was in den grond der zaak niet een theologisch debat — al was daar soms de schijn — maar tenslotte een religieuze vraag die ons bezighield en ons blijft bezighouden, nu we van hier gaan en de weg open ligt voor nadere bezinning over vragen, die ons nu nog doen aarzelen en waarin we elkaar niet altijd ten volle verstaan.

Moge de Koning der kerk, die ons heeft geleid tot nu toe, onze kerken ook verder genadig zijn en leiden in de vervulling van haar taak. Moge Hij onze broeders en zusters in nood en eenzaamheid, in gevangenschap en rouw, nabij blijven met Zijn troost en in ons allen voleindigen het werk dat Hij begonnen is.

Moge Hij onze jeugd bewaren in de vrees van Zijn Naam en in den eerbied voor Zijn heilig gebod. Geve Hij ons land spoedig vrede en vrijheid en sterke Hij ons in onzen wachtenstijd. Want in welken tijd van benauwing de kerk van Jezus Christus de toekomst tegemoet gaat, nog altijd geldt de belofte: Wacht op den Heere, en wees sterk, Hij zal uw hart versterken, ja wacht op den Heere.

ARTIKEL 316.

De assessor richt tot den praeses *een woord van hartelijken dank* voor diens uitnemende leiding van de vergaderingen der synode. Prof. Dijk sluit zich hierbij namens de prae-adviseerende leden met een hartelijk woord aan.

Dankwoorden
tot den praeses.

ARTIKEL 317.

De praeses laat zingen Ps. 133 : 3, gaat voor in dankgebed en sluit de synode provisorisch.

Sluiting.

G. C. BERKOUWER, *praeses*.

W. L. MILO, *assessor*.

J. HOEK, *scriba*.

E. D. KRAAN, *scriba*.

ACTA VAN DE VOORTGEZETTE GENERALE SYNODE
VAN UTRECHT, VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN
IN NEDERLAND, GEHOUDEN TE UTRECHT
OP 1—2, 24—25 FEBRUARI,
16—17, 23—24 MAART 1944

Zitting van Dinsdag 1 Februari 1944.

ARTIKEL 318.

Opening. De praeses opent de zitting, laat zingen Ps. 25 : 2 en gaat voor in gebed.

ARTIKEL 319.

Appèl-nominaal. Het appèl-nominaal wordt gehouden. Van de prae-adviseerende leden zijn afwezig de hoogleeraren Van Gelderen, Greijdanus en Schilder. Van de leden ontbreekt ds Scheele, die vervangen is door zijn secundus, ds J. Meester. De plaats van ds Lammertsma is ingenomen door ds G. Kerssies. Het adviseerend lid, ds H. v. d. Brink zond telegrafisch bericht van verhindering.

ARTIKEL 320.

Instemming met de belijdenisschriften. Ds G. Kerssies en ds Meester betuigen door op te staan hun instemming met de belijdenisschriften van de gereformeerde kerken in Nederland.

ARTIKEL 321.

Openingswoord. De praeses spreekt een kort *openingswoord*, waarin hij namens het moderamen verklaart, waarom de synode in spoedeisende vergadering werd samengeroepen. Het motief daarvoor lag in de omstandigheid, dat de kerkeraad van Kampen een besluit publiceerde, waarin hij uitsprak, dat hij zich niet gerechtigd acht van de predikanten en andere ambtsdragers te vorderen, dat zij bij hun leeren in niets zullen afwijken van de in 1905 en 1942 gedane leeruitspraken. Ook stelde hij de classis Zwolle voor, op haar examina aan de kandidaten niet meer den eisch van instemming met deze leeruitspraken te stellen. Eveneens heeft de stap, dien de kerkeraad van Giessendam-Neder-Hardinxveld deed, het moderamen, gelijk de praeses later mededeelde, bij zijn beslissing geleid. Als er gevaar van verbreking der eenheid dreigt, moet de synode zich bezinnen. Voorts gedenkt de praeses de predikanten H. H. Schoemakers en J. H. Lammertsma, resp. voorzitter van het curatorium der Theologische Hoogeschool en lid der synode, die beiden sedert de laatste zitting der synode door God

in Zijn heerlijkheid werden opgenomen. Ook vertolkt de praeses het medeleven der synode met ds Van der Woude en ouderling Hommes, die zich nog altijd in gevangenschap bevinden.

ARTIKEL 322.

Voorlezing wordt gedaan van de volgende *ingekomen stukken*:

Ingekomen
stukken.

1° Een schrijven van prof. Greijdanus, d.d. 22 December 1943.

2° Brief van dr A. de Bondt te 's Gravenhage-West, waarin hij zich ernstig bezwaard verklaart door het schrijven, dat prof. Schilder aan de kerkeraden toezond. Tevens spreekt hij zijn dankbaarheid uit voor de besliste uitspraak der synode.

3° Idem van ds J. Attema te 's Gravenhage-Oost, die, ook in verband met de daad van den kerkeraad te Kampen, de synode sterkte en beslistheid toewenscht.

4° Idem van ds L. Oranje te 's Gravenhage-West, waarin hij den wensch uitspreekt, dat de synode zich in haar van God gegeven gezagspositie handhaaft.

5° Idem van ds Jac. van Nes te 's Gravenhage-Oost met de verzekering, dat de beslissingen der synode ten opzichte van de bezwaren tegen de uitspraak van 1905 door hem met groote blijdschap en dankbaarheid vernomen zijn en met het verzoek maatregelen te willen nemen, om te voorkomen, dat wat den candidaten verboden is, niet geschiede door kerkelijke hoogleeraren.

6° Idem van ds Mr W. S. de Vries te Voorburg, waarin hij zijn volle vertrouwen in de synode uitspreekt en haar een vaste hand en een voorzichtige beleid toewenscht.

7° Idem van ds H. Knoop te Rotterdam-Delfshaven, waarin hij de synode dringend verzoekt haar besluit inzake de belofte der candidaten terug te nemen.

8° Een missive van verschillende bezwaarde predikanten, ouderlingen en diakenen, die op 31 Januari 1944 te Utrecht vergaderd hadden en aan de synode vragen een weg te zoeken, die het „hun mogelijk maakt in eerlijke en vruchtbare gedachtenwisseling samen de waarheid te zoeken en het goede voor de kerk des Heeren”.

9° Een brief van ds J. Douma te Arnhem, waarin hij de synode dankt voor haar hartelijk schrijven ter gelegenheid van zijn 70en verjaardag.

10° Bericht van ds A. H. Piersma te Anjum, dat hij zijn benoeming tot deputaat naar art. XI K.O. aanneemt.

11° Bericht van ds A. G. Barkey Wolf, waarin hij er bij de synode op aan dringt „aan het revolutionair drijven van prof. Schilder een eind te maken”.

12° Telegram van ds H. Bouma te Niezijl met verzoek alles te doen om scheuring te voorkomen.

13° Bericht van drs A. Bos te Delft, dat hij zijn benoeming tot deputaat om een betere toepassing van art. XIII K.O. in studie te nemen, gaarne aanvaardt.

ARTIKEL 323.

Op voorstel van het moderamen besluit de synode aan commissie I, vermeerderd met de hoogleeraren Den Hartogh en Nauta, op te dragen de synode van advies te dienen 1° inzake de vraag, of het moderamen

Zaak Kampen en
Giessendam c.a.
in handen van
commissie I.

terecht haar in spoedeischede vergadering samenriep en 2° ingeval deze vraag bevestigend moet worden beantwoord inzake hetgeen de synode te doen staat ten opzichte van de besluiten der kerkeraden van Kampen en Giessendam-Neder-Hardinxveld.

ARTIKEL 324.

Schorsing. De praeses schorst de zitting.

ARTIKEL 325.

Heropening. De praeses heropent de zitting en laat zingen Ps. 33 : 7.

ARTIKEL 326.

Rapport
Commissie I.

Namens commissie I rapporteert prof. Nauta. *De commissie is van oordeel, dat het moderamen volkomen terecht de synode heeft samengeroepen*, omdat de kerkeraden van Kampen en Giessendam-Neder-Hardinxveld besluiten publiceerden, die ingingen tegen beslissingen van de generale synode en ook de kerken hunner classes opwekten bedoelde beslissingen ter zijde te stellen. De commissie stelt voor, dat de synode zich in dien zin uitspreke.

De synode neemt na bespreking dit voorstel aan met op drie na algemeene stemmen.

Voorts stelt de commissie voor de zaak, bedoeld in sub 2° van haar opdracht, in comité-zitting te behandelen in verband met mededeelingen van vertrouwelijk aard, die dan kunnen gedaan worden. De beslissing der synode kan daarna in publieke zitting worden medegedeeld.

Na eenige discussie neemt de synode dit voorstel zonder stemming aan.

ARTIKEL 327.

Zitting in
comité-generaal.

De synode gaat over tot een zitting in comité-generaal.

Zitting van Woensdag 2 Februari 1944.

ARTIKEL 328.

Publieke zitting. De synode gaat na een comité-zitting tot een publieke zitting over.

ARTIKEL 329.

Brief ds 't Hart.

Voorlezing wordt gedaan van *een brief van ds 't Hart* te Wapenveld inzake de leeruitspraken der synode.

De synode zal hem attent maken op meer dan één onjuiste voorstelling, die in zijn schrijven voorkomt.

ARTIKEL 330.

Beslissing
inzake Kampen
en Giessendam c a.

Prof. Nauta *deelt de beslissing mede*, die de synode nam ten opzichte van de kerkeraden van Kampen en Giessendam-Neder-Hardinxveld. Deze beslissing is genomen met de stemmen van 9 prae-adviseerende leden, 41

leden en 1 adviseerend lid vóór en van 4 leden tegen. Van deze 4 leden heeft ds N. Duursema zich na de stemming aan de beslissing der synode geconformeerd.

Het besluit der synode luidt als volgt:

A. De generale synode, uit de „Mededeelingen van de Gereformeerde Kerken van Kampen, IJsselmuiden en Zalk” van 22 Januari 1944 kennis genomen hebbende van het besluit van den kerkeraad van Kampen van 19 Januari 1944, luidende:

„De kerkeraad spreekt uit, dat hij zich niet gerechtigd acht van de predikanten en de andere ambtsdragers te vorderen, dat zij bij hun leeren in niets zullen afwijken van de in 1905 en 1942 gedane leeruitspraken. Hij geeft daarvan kennis aan de classis, en stelt haar tevens voor op haar examina aan kandidaten tot den Heiligen Dienst niet meer den eisch van instemming met deze leeruitspraken te stellen”,

welk besluit alzoo de strekking heeft om *vrijheid* te laten aan de ambtsdragers van de leeruitspraken van de generale synoden van 1905 en 1942 af te wijken en om aan de classis Zwolle voor te stellen bij de kerkelijke examina de door de generale synode van 1942 verlangde instemming met de bedoelde leeruitspraken niet te vragen;

B. uit het „Mededeelingenblad van de classis Gorinchem” kennis genomen hebbende van het besluit van den kerkeraad van Giessendam-Neder-Hardinxveld van 10 Januari 1944, luidende:

„De raad der gereformeerde kerk van Giessendam-Neder-Hardinxveld vergaderd op 10 Januari 1944, gelet op het feit, dat de generale synode van Sneek/Utrecht in het jaar 1942 heeft verlangd, dat de classicale vergaderingen bij kerkelijke examens zich zouden vergewissen, dat de candidaat instemt met de uitspraken, welke deze synode in het jaar 1942 heeft gedaan in betrekking tot enkele door de Amsterdamsche synode van 1936 genoemde theologische vraagstukken;

overwegende:

a. dat sindsdien publiek gebleken is, dat onderscheidene hoogleeraren en dienaren des Woords in onze kerken officieel aan de synode van Utrecht 1943 verklaard hebben, met deze uitspraken niet in alles in te stemmen;

b. dat deze ambtsdragers ook na herhaalde samenspreking met deputaten der Utrechtsche synode van 1943 verklaard hebben te volharden in dit hun niet-in-stemmen, hetgeen officieel is geconstateerd;

c. dat een deel hunner zich heeft uitgesproken in den kerkeraden toegezonden „Verklaring van gevoelen”, welke de kerkeraad in overeenstemming met Schrift en belijdenis acht te wezen;

d. dat de synode van Utrecht 1943, na van een en ander kennis genomen te hebben, terecht aan deze ambtsdragers-dienaren des Woords den toegang tot den dienst des Woords en der sacramenten heeft gelaten, ook al wist zij, dat zij met bedoelde uitspraken niet instemden;

e. dat er derhalve thans met medeweten en goedvinden der kerken in generale synode tweeërlei dienaren des Woords in onze kerken zijn, n.l. dienaren, die wel en andere die niet instemmen met deze uitspraken;

f. dat het onrechtvaardig zou zijn, van aanstaande dienaren des Woords als voorwaarde voor toelating tot den ambtelijken dienst een instemming te vorderen welke van reeds in het ambt gestelde dienaren niet gevorderd wordt;

spreekt uit:

dat het in deze omstandigheden naar eer en geweten niet alleen onrechtvaardig, maar ook kerkrechtelijk zinloos en onwettig moet geacht worden, van kandidaten een andere en meerdere instemming te eischen, dan welke voor alle dienaren des Woords geldt en duidelijk als voorwaarde is omschreven en rechtskrachtig gemaakt in het onderteekeningsformulier voor hoogleeraren en dienaren des Woords,

en besluit:

1° uit te spreken dat zijn afgevaardigden ter classicale vergadering bij het uitbrengen van hun stem in de beslissing over de toelating van kandidaten dienovereenkomstig zullen hebben te handelen.

2° Aan de kerken der classis Gorinchem voor te stellen, in gelijken zin zich uit te spreken en te besluiten”:

welk besluit alzoo eveneens de strekking heeft om aan de classis Gorinchem voor te stellen bij de kerkelijke examina *de door de generale synode van 1942* verlangde instemming met de bedoelde leeruitspraken *niet* te vragen;

van oordeel, dat deze besluiten in wezen niet anders dan scheurmaking zijn, besluit:

zeven deputaten (met drie secundi) te benoemen en aan dezen op te dragen:

a. deze kerkeraden er op te wijzen, dat zij hun besluiten behooren in te trekken;

b. de classis Zwolle en de classis Gorinchem op te wekken zich, overeenkomstig art. XXXI K.O. te houden aan het besluit der generale synode betreffende de instemming der kandidaten met de bedoelde leeruitspraken;

c. voorzover in andere kerkelijke vergaderingen soortgelijke zwaarigheden in verband met de leeruitspraken zich voordoen, in gelijken zin te handelen;

d. wanneer het hun noodzakelijk voorkomt, het moderamen der generale synode te verzoeken de synode bijeen te roepen; en

e. van hun handelingen aan de synode rapport uit te brengen en haar te dienen van advies.

ARTIKEL 331.

Grensregeling
Doezum-Kornhorn.

Ouderling Siemons rapporteert namens commissie VI over een *telegrafisch verzoek van den kerkeraad te Doezum* inzake de op 14 September 1943 door de synode getroffen grensregeling.

Op voorstel der commissie spreekt de synode uit:

a. dat uit den aard der zaak de beslissing van de generale synode op het bezwaarschrift van den kerkeraad van Kornhorn geen terugwerkende kracht heeft;

b. dat de generale synode in het telegram van Doezum d.d. 31 Januari 1944 geen aanleiding vindt aan haar besluit op het bezwaarschrift van den kerkeraad te Kornhorn iets toe te voegen.

ARTIKEL 332.

Rondvraag.

De praeses stelt de *rondvraag* aan de orde. Niemand maakt daarvan gebruik.

ARTIKEL 333.

De praeses spreekt een kort slotwoord, waarin hij den wensch uitspreekt, dat de arbeid der synode medewerke tot bewaring der eenheid en waarin hij den broeders, die zullen samenspreken met de kerkeraden van Kampen en Giessendam-Neder-Hardinxveld wijsheid en sterkte toebiddt.

Slotwoord.

ARTIKEL 334.

De praeses gaat voor in dankzegging en sluit de zitting.

Sluiting.

Zitting van Donderdag 24 Februari 1944.

ARTIKEL 335.

De praeses opent de zitting, laat zingen Ps. 27 : 5 en gaat voor in gebed.

Opening.

ARTIKEL 336.

Het appèl-nominaal wordt gehouden. Van de prae-adviseerende leden zijn afwezig de hoogleraren Van Gelderen, Greijdanus, Schilder en Waterink. Van de leden ontbreken ouderling Hommes, die vervangen is door ouderling Van der Steen en ds De Vries.

Appèl-nominaal.

ARTIKEL 337.

In een kort *openingswoord* verwelkomt de praeses de broeders, wijst hen op het gewicht hunner roeping en bidt hun de wijsheid en leiding des Heiligen Geestes toe. Ds Van der Woude, die uit zijn gevangenschap is teruggekeerd, wordt daarmede gelukgewenscht. Voorts gedenkt de praeses ouderling Hommes, die nog steeds in een concentratie-kamp vertoeft en memoreert ook het leed, dat zoowel door een omvangrijke nieuwe evacuatie als door bombardementen over sommige streken van ons vaderland gekomen is. Eindelijk spreekt hij een woord van hartelijk medeleven met de familie van ds Van der Vegt, die na een langdurig lijden in Jezus ontsliep. De praeses geeft daarbij uiting aan de dankbaarheid, die ons betaamt jegens den Koning der kerk, Die dezen dienaar des Woords tot een rijken zegen stelde voor onze kerken, ook in haar synodale vergaderingen.

Openingswoord.

ARTIKEL 338.

Mededeeling wordt gedaan van een groot aantal ingekomen stukken, die betrekking hebben op de leeruitspraken der synode van Sneek/Utrecht en de desbetreffende beslissingen der thans zitting hebbende synode. Het zijn de volgende:

Ingekomen
stukken.

1° van de classis Middelburg met daaraan voorafgaand telegram; van de kerkeraden te Rotterdam-Delfshaven, Buitenpost, Thesinge, Piaam en Idsegahuizen, Smilde, Haarlemmermeer Oostzijde, Waardhuizen, Ouderkerk a. d. IJssel, Axel; voorts van de broeders ds K. Meima te Neede; ds S. van Wouwe te Brouwershaven; ds J. van der Schaft te Zwijndrecht-Groote Lindt; vertegenwoordigers van gereformeerde studenten aan de Rijksuniversiteiten te Leiden, Utrecht, Groningen, de Technische Hooge-

school te Delft, de Handelshoogeschool te Rotterdam, de Landbouwhoogeschool te Wageningen, H. J. Binnendijk te Dedemsvaart, H. van Gulp te 's Gravenhage, J. H. Noomen te Alphen aan de Rijn, A. van Waardenburg e. a. te Bremen, W. van Dijke te Nieuwerkerk (Z.), Van Nieuwerkerk te Beekbergen, Joh. P. Pels te Amsterdam-Oost, ds A. Veldman, Jac. Bronsveld te 's Gravenhage, P. M. J. Mekkes en J. J. van der Wiel te 's Gravenhage, W. Bakker te Balkbrug, P. Jasperse te Leiden, J. Fahn en J. Geervliet namens de gereformeerde jeugd van Amsterdam (wijken III en IV), ds A. Bos te Harlingen, ds K. J. Schaafsma te Ruinerwold-Koekange, brs Van der Wiel en Van Duinen te Alblasterdam, C. Romers te Amstelveen, ds J. S. Post te Axel.

Voorts zijn ingekomen:

2° overlijdensbericht van ds W. H. van der Vegt te Goes;

3° een schrijven van J. J. van der Wiel te 's Gravenhage over een in de „Nieuwe Rotterdamsche Courant” verschenen artikel en den schrijver daarvan;

4° een brief van den kerkeraad van Rotterdam-Delfshaven, naar aanleiding van de brieven van de predikanten Attema, De Bondt, Oranje en het telegram van ds Barkey Wolf, ingekomen op een der vorige zittingen;

5° idem van den kerkeraad van Giessendam-Neder-Hardinxveld;

6° schrijven van de predikanten Popma, Van den Born en Holwerda te Amersfoort, met het verzoek een andere door hen aangegeven formulering van de uitspraken van 1905 en 1942 inzake de beschouwing van de kinderen des verbonds te willen overwegen;

7° missive van ds B. A. Bos te Assen, waarin hij verklaart te betreuren, dat hij in de zitting van 16 December 1943 zijn stem gaf aan het voorstel der commissie voor de samenspreking met de bezwaarde broeders (cf art. 298) en aan de synode verzoekt hem deze stem terug te geven;

8° een schrijven van deputaten voor de finantieele kontrôle; wordt in handen gesteld van commissie V;

9° een brief van den kerkeraad te Kampen, waarin hij zich bereid verklaart nog een samenspreking te hebben met gedeputeerden van de synode;

10° een schrijven van ds Joh. H. Rietberg te Maassluis inzake door prof. H. H. Kuyper ter synode gedane beweringen (cf. art. 304).

De synode besluit de sub 1 genoemde stukken, voorzoover ze een bepaald verzoek behelzen in handen te stellen van commissie I en de overige in handen van een commissie, waarin zij op voorstel van het moderamen benoemt prof. Dijk, ds Keressies en ouderling Wielenga.

De brief van de brs Van der Wiel en Van Duinen zal worden doorgezonden naar den kerkeraad van Alblasterdam, die van br Romers naar den kerkeraad van Amstelveen met verzoek, dat deze kerkeraden met genoemde schrijvers, leden hunner kerk, zullen handelen.

Het schrijven van ds Popma c. s. wordt verwezen naar commissie I.

ARTIKEL 339.

Rapport bezoek
aan Kampen,
Giessendam enz.

Prof. Nauta rapporteert namens deputaten voor eventueele zwaarigheden inzake de leeruitspraken van de door hen afgelegde bezoeken aan de

kerkeraden van Kampen en Giessendam-Neder-Hardinxveld en aan de classis Zwolle en Gorinchem [bijlage LXII].

De synode neemt met algemeene stemmen het volgende voorstel der commissie aan:

de synode, gehoord het rapport harer deputaten te dezer zake, met voldoening constateerende, dat de kerkeraad van Kampen zijn besluit van 19 Januari 1944 heeft vervallen verklaard en dat de kerkeraad van Giessendam-Neder-Hardinxveld zijn voorstel bij de classis Gorinchem voorloopig heeft ingetrokken,

spreekt uit, dat er thans geen aanleiding bestaat verder met de genoemde kerken te handelen.

De praeses dankt de deputaten en hun rapporteur voor hun gewichtigen arbeid.

ARTIKEL 340.

De synode gaat over tot een zitting in comité-generaal.

Comité-generaal.

Zitting van Vrijdag 25 Februari 1944.

ARTIKEL 341.

Nadat de synode van een comité-zitting in een publieke is overgegaan, deelt de praeses mede, dat de synode naar aanleiding van den brief, dien prof. Schilder tot alle kerken richtte, met twee stemmen tegen besloot een *schrijven* te doen uitgaan tot alle kerken [bijlagen LXIII en LXIV].

Schrijven aan de kerken

ARTIKEL 342.

Prof. Dijk rapporteert namens de daarvoor aangewezen commissie (cf. art. 338) *over een twintigtal missives*, die bij de synode inkwamen [bijlage LXV].

Rapport ingekomen stukken.

Op voorstel der commissie besluit de synode met 2 stemmen tegen
1° ernstig rekening te houden met de onderscheidene beden om eenheid en vrede;

2° op de verdediging van en de critiek op prof. Schilder, in deze stukken vervat, niet in te gaan, daar deze zaak behandeld wordt in het schrijven van de synode aan al de kerken;

3° wat de bezwaren tegen en de verdediging van de handelwijze der generale synode betreft, zich te bepalen tot hetgeen in het zoeven genoemde schrijven is uiteengezet;

4° ook niet in te gaan op verschillende uitlatingen o. a. in de brieven van dr P. J. Jasperse, uit Leiden en ds A. Bos uit Harlingen;

5° in het vervolg de ingekomen stukken eerst te geven in handen van een commissie uit de synode, opdat deze naar de gewoonte van de synoden, hierover aan de generale synode rapporteere.

ARTIKEL 343.

Prof. J. Ridderbos deelt mede, wat de synode in comité-zitting besloot na het verzoek van ds Popma e. a. (cf. art. 338, 6°), om n.l. wat in de

Verzoek Amersfoortsche predikanten.

uitspraak van 1905 is verklaard, op deze wijze te mogen uitdrukken: dat volgens de belijdenis onzer kerken de kinderen der geloovigen krachtens de belofte Gods te rekenen zijn tot de gemeente van Christus, welke geheiligd is door Zijn bloed en wedergeboren door Zijn Geest, totdat bij het opgroeien uit hun leer of leven blijkt, dat zij van Christus' gemeente, waarin zij begrepen zijn, moeten worden uitgesloten.

De synode sprak uit, dat mits deze omschrijving aldus wordt gewijzigd: dat volgens de belijdenis onzer kerken de kinderen der geloovigen krachtens de belofte Gods te rekenen zijn tot de gemeente van Christus, welke is de vergadering van hen, die wedergeboren en in Christus geheiligd zijn, totdat bij het opgroeien uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt,

zij geen bezwaar heeft te verklaren, dat wie de uitspraken van 1905 en 1942 in bovengenoemden zin verstaat, met deze beslissingen volkomen in overeenstemming is.

ARTIKEL 344.

Schrijven
dr Van 't Veer.

Prof. J. Ridderbos deelt voorts uit de comité-zittingen mede, dat door deputaten voor eventueele zwaarigheden *een schrijven is ontvangen van dr M. B. van 't Veer* te Amsterdam in verband met een door hem op een vergadering van den kerkeraad aldaar afgelegde verklaring.

Met het antwoord, dat deputaten zich voorstelden op dit schrijven te geven, heeft de synode zich vereenigd met algemeene stemmen [bijlage LXVI].

ARTIKEL 345.

Schrijven
ds J. S. Post.

Dr De Groot rapporteert namens commissie I over *een schrijven van ds J. S. Post* te Axel, waarin hij er zich over beklagt, dat hij op zijn gravamen tegen de uitspraak der synode van Sneek/Utrecht inzake het verbond geen antwoord heeft ontvangen (cf. art. 338).

De synode neemt het voorstel der commissie aan, dat na eenige wijziging aldus luidt:

De commissie stelt voor ds Post te berichten, met speciale verwijzing naar pag. 16—27 van het praeadvies van de commissie, dat hij zich door de op de gravamina van prof. Greijdanus, dr Los c. s. en anderen genomen besluiten en de motiveering daarvan in het praeadvies als voldoende beantwoord dient te beschouwen en hem ter nadere adstructie een exemplaar van dit praeadvies ter beschikking te stellen.

ARTIKEL 346.

Schrijven kerke-
raad van Axel.

Namens commissie I rapporteert dr De Groot eveneens over een missive van den kerkeraad van Axel, die zich beklagt geen antwoord te hebben ontvangen op zijn verzoek, den eisch van instemming met de uitspraken van de synode Sneek/Utrecht inzake het genadeverbond, aan de predikanten gesteld, terug te nemen (cf. art. 338). De commissie stelt voor den kerkeraad te berichten, dat de gronden, waarom de synode aan dit en soortgelijke verzoeken niet kan voldoen, uitvoerig zijn aangegeven in de bijlage, die aan het prae-advies van commissie I is toegevoegd en ter nadere onderrichting een exemplaar van deze bijlage ter beschikking van den kerkeraad te stellen.

De synode neemt dit voorstel aan.